

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Вадима Гетьмана**

**Факультет фінансів
Кафедра банківської справи та страхування**

галузь знань
спеціальність

07 «Управління та адміністрування»
072 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»

освітньо-професійна програма
форма здобуття освіти

«Страхування та фінансова безпека»
очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему «РОЛЬ СТРАХУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ»**

здобувача **ОСТАПЕНКА ПАВЛА ЄВГЕНІЙОВИЧА**

Науковий керівник:

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування

_____ Т.В. Татаріна

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри банківської справи та страхування,
доктор екон. наук, професор _____ Л.О. Примостка

Київ – 2025

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 90 сторінок, 3 таблиці, 4 рисунки, список використаних джерел з 56 найменувань.

«Роль страхування у забезпеченні фінансової безпеки держави»

(назва кваліфікаційної магістерської роботи)

Об'єктом дослідження є страхування як елемент фінансової безпеки держави.

Предметом дослідження є сукупність фінансових відносин, які виникають при забезпеченні фінансової безпеки держави.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є обґрунтування теоретичних засад страхування та його ролі у забезпеченні фінансової безпеки держави, дослідження впливу страхування на фінансову безпеку та розробка пропозицій щодо вдосконалення страхових механізмів та посилення фінансової безпеки України.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання:

- розкрити економічну сутність поняття фінансової безпеки держави та визначити її основні складові;*
- обґрунтувати необхідність і роль страхування як інструменту забезпечення фінансової стабільності;*
- проаналізувати методи оцінки впливу страхування на фінансову безпеку;*
- оцінити сучасний стан страхового ринку України;*
- дослідити попит та пропозицію страхових послуг як факторів фінансової безпеки;*
- проаналізувати основні індикатори загроз у сфері страхування в Україні;*
- вивчити світовий досвід розвитку страхування та можливості його імплементації в Україні;*
- розробити рекомендації щодо підвищення ефективності страхування у контексті фінансової безпеки держави.*

Практичне значення отриманих результатів полягає у формуванні рекомендацій щодо напрямків зміцнення фінансової стійкості страховиків і страхового сектору загалом як фундаментального компонента системи фінансової безпеки держави.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи – 2025.

Рік захисту роботи – 2025.

Ключові слова: страхування, фінансова безпека держави, страховий ринок, державне регулювання, фінансова стійкість.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	7
1.1. Поняття фінансової безпеки держави: економічна сутність і складові.....	7
1.2. Необхідність та роль страхування у фінансовій стабільності держави.....	14
1.3. Методи оцінки впливу страхування на фінансову безпеку.....	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ СТРАХУВАННЯ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ.....	28
2.1. Еволюція регуляторних та правових механізмів функціонування страхового ринку під час війни.....	28
2.2. Аналіз попиту і пропозиції страхових послуг як фактору фінансової стабільності.....	38
2.3. Аналіз індикаторів безпеки і загроз страхування в Україні.....	48
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ТА ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	55
3.1. Світовий досвід розвитку страхування та можливість його імплементації в Україні.....	55
3.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності страхування та забезпечення фінансової безпеки держави.....	64
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ВСТУП

Актуальність теми. Зіткнувшись із сучасними глобальними викликами, такими як економічна нестабільність, військові конфлікти, стихійні лиха та пандемія, питання фінансової безпеки стали пріоритетними для кожної країни. Як важливий інструмент управління ризиками, страхування відіграє життєво важливу роль у підтримці економічної стабільності та захисті індивідуальних і національних інтересів. Для України, яка зараз переживає війну та структурні реформи, зміцнення страхової галузі має важливе значення для забезпечення державної фінансової стабільності, залучення інвестицій та підвищення ефективності системи соціального захисту. Тому вивчення ролі страхування в забезпеченні національної фінансової безпеки має не лише практичне, а й стратегічне значення для формування ефективної національної політики та економічного розвитку. Звідси обрана тема дослідження є актуальною і важливою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи страхування у забезпеченні фінансової безпеки держави знайшли висвітлення у дослідженнях вітчизняних науковців, як А. Баранов, А. Шірінян, В. Волокіта, В. Дrajниця, В. Мирончук, Г. Головіна, Д. Марчак, І. Лещенко, К. Жирій, К. Кунинець, Н. Добіжа, Н. Ситник, О. Ладюк, О. Типець, О. Шуляк, С. Виганяйло, Т. Кривошлик, Т. Татаріна, а також зарубіжних вчених, зокрема таких, як: A. Carter, A. Daley, A. D'Aprile, A. Thornton, E. Reznik, F. Granda, I. Harchenko, J. Farrell, K. Erickson, K. Gaw, K. Jimenez-Sanchez, K. Keisler-Starkey, M. Jarsulic, M. Rozkrut, M. Slatvinska, N. Poltorak, S. Makukha, S. Sheludko, V. Kovalenko, V. Valihura, Y. Kunynets, Yu. Volosyuk.

В той же час, слід зазначити, що недостатньо уваги приділено питанням: дослідження сучасних інноваційних страхових продуктів, зокрема параметричного страхування, цифрових рішень (InsurTech) та використання блокчейн-технологій у контексті підвищення фінансової безпеки держави; аналізу впливу військових ризиків на стабільність страхового ринку України та механізмів адаптації страхових

компаній до умов воєнного стану; оцінюванню можливостей імплементації світового досвіду розвитку страхових систем (зокрема, японської, американської та британської моделей) у вітчизняну практику з урахуванням специфіки національної економіки.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної магістерської полягає в обґрунтуванні теоретичних засад страхування та його ролі у забезпеченні фінансової безпеки держави, дослідженні впливу страхування на фінансову безпеку та розробці пропозицій щодо вдосконалення страхових механізмів та посилення фінансової безпеки України.

Досягнення поставленої мети, обумовило вирішення наступних завдань:

- розкрити економічну сутність поняття фінансової безпеки держави та визначити її основні складові;
- обґрунтувати необхідність і роль страхування як інструменту забезпечення фінансової стабільності;
- проаналізувати методи оцінки впливу страхування на фінансову безпеку;
- оцінити сучасний стан страхового ринку України;
- дослідити попит та пропозицію страхових послуг як факторів фінансової безпеки;
- проаналізувати основні індикатори загроз у сфері страхування в Україні;
- вивчити світовий досвід розвитку страхування та можливості його імплементації в Україні;
- розробити рекомендації щодо підвищення ефективності страхування у контексті фінансової безпеки держави.

Об'єктом дослідження є страхування як елемент фінансової безпеки держави.

Предметом дослідження – сукупність фінансових відносин, які виникають при забезпеченні фінансової безпеки держави.

Методи дослідження. В магістерській роботі поєднуються теоретичні та аналітичні методи дослідження. У першому розділі застосовано методи аналізу, синтезу та дедукції для вивчення концептуальних засад страхування та визначення

його ролі у забезпеченні фінансової безпеки, що здійснювалося на основі опрацювання різноманітних джерел інформації; використано аналітичний підхід для дослідження основних трендів розвитку страхування. У другому розділі застосовано аналітичний метод для визначення впливу державних рішень та регулювання на стан страхового ринку, а також статистично-порівняльні методи для аналізу динаміки показників страхового ринку за різні роки та оцінки впливу змін статистичних даних на фінансову стійкість страховиків. У розділі 3 використано порівняльний аналіз розвитку страхування в інших країнах світу та структурно-логічний підхід для визначення можливостей адаптації міжнародного досвіду і механізмів до умов функціонування страхового ринку України. Таким чином, у роботі комплексно поєднано теоретичні методи для формування концептуальної основи дослідження та статистично-аналітичні підходи для обґрунтованої оцінки тенденцій, впливів та можливостей розвитку страхування в контексті забезпечення фінансової безпеки країни.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів.

Теоретична значущість дослідження полягає у поглибленні розуміння ролі страхування як ключового елементу забезпечення фінансової безпеки держави. У роботі систематизовано концептуальні підходи до визначення сутності страхування, розкрито його функціональний вплив на фінансову стабільність, розширено наукові уявлення про взаємозв'язок між розвитком страхового сектору та рівнем фінансової безпеки країни. Методична значущість роботи проявляється у визначенні інструментарію оцінювання стану страхового ринку, систематизації показників безпеки та обґрунтуванні підходів до аналізу загроз та факторів дестабілізації у страховій сфері. Практична значущість отриманих результатів полягає у формуванні рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного регулювання страхового ринку, підвищення ефективності функціонування страхових компаній та зміцнення фінансової стійкості страхового сектору України в умовах сучасних викликів. Запропоновані висновки та рекомендації можуть бути використані державними органами, страховими компаніями, аналітичними

центрами та іншими зацікавленими суб'єктами при формуванні стратегій розвитку страхування та підвищення рівня фінансової безпеки країни.

Інформаційну базу дослідження складають: закони та нормативно-правові акти України у сфері страхування та фінансового ринку, постанови Кабінету Міністрів України, нормативно-правові документи Національного банку України та профільних державних інституцій. Дослідницьку основу формують наукові праці українських і зарубіжних авторів, матеріали спеціалізованих економічних видань та статей, аналітичні звіти міжнародних організацій і професійних асоціацій, статистичні дані офіційної державної та міжнародної статистики, аналітичні довідки страхових компаній, а також інформаційні ресурси мережі Інтернет, що містять сучасні дослідження, огляди та актуальні дані про тенденції та механізми розвитку страхового ринку і забезпечення його фінансової безпеки.

Структура роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

1.1 Поняття фінансової безпеки держави: економічна сутність і складові

Національна фінансова безпека є фундаментальним елементом національної безпеки, що забезпечує стабільність, стійкість та ефективність національної фінансової системи в нормальних і кризових ситуаціях. Він відображає здатність країни формувати, управляти та захищати фінансові ресурси для забезпечення виконання своїх соціальних, економічних і політичних зобов'язань. З економічної точки зору фінансова безпека охоплює стійкість державних фінансів, ефективність фіскальної та монетарної політики, стабільність банківського та фінансового секторів, а також здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім фінансовим потрясінням. Це захисний механізм, який захищає національну економіку від таких загроз, як інфляція, втеча капіталу, боргова криза та фінансова нестабільність. Компоненти фінансової безпеки зазвичай включають фіскальну безпеку, боргову безпеку, монетарну кредитну безпеку, монетарну стабільність і надійність фінансового ринку. Ці елементи разом складають комплексну систему, яка підтримує сталий економічний розвиток, довіру інвесторів і національний фінансовий суверенітет. Розуміння концепції та структури фінансової безпеки має важливе значення для розробки ефективних політичних заходів, визначення потенційних ризиків і консолідації фінансової основи країни в динамічному та часто непередбачуваному глобальному середовищі.

Фінансова безпека держави - це умови, в яких функціонує її фінансова система [1]. Ситуацію з фінансовою безпекою можна кількісно виразити через комплексні показники, такі як валюта, іноземна валюта, банківська справа, бюджет,

оподаткування, боргова безпека, безпека небанківського фінансового сектора та технологічні інновації. Добрий рівень фінансової безпеки свідчить про те, що роль внутрішніх і зовнішніх загроз не робить негативного впливу на цю складну систему і не перешкоджає створенню сприятливих умов для сталого розвитку. В умовах сучасної економічної трансформації важливим завданням є управління забезпеченням, зміцненням та прогнозуванням рівня національної фінансової безпеки.

Фінансова безпека країни є головним показником її соціально-економічного розвитку та радості. Сьогодні практика досліджень у цій сфері набуває все більшого значення в умовах запровадження воєнного стану в Україні [2]. Останнім часом значно посилюється акцент на створенні фінансової системи, яка є безпечною на всіх рівнях, це породжує як макроекономічну стабільність, так і безпеку суб'єктів господарювання чи окремих родин. У сучасному політичному та економічному розвитку України це питання досі вважається першочерговим, а як наслідок, найважливішим. З одного боку, забезпечення фінансової безпеки країни є, очевидно, важливим і необхідним; з іншого боку, багато його аспектів знаходяться поза межами всебічного систематичного осмислення та практичного застосування.

Традиційно в історії, основною загрозою фінансовій стабільності держави був збройний конфлікт, ініціатором якого, як правило, була сама держава [3]. Тому під поняттям безпека зазвичай розуміють контроль над військовими загрозами. Однак у двадцять першому столітті ситуація змінилася. Загрози більше не обмежуються військовими погрозами. Фінансові кризи, тероризм, розповсюдження ядерної та хімічної зброї, етнічні конфлікти, організована злочинність, епідемії, перенаселення, зміна клімату тощо почали впливати на безпеку країн. Країни в усьому світі страждають щодня, тому люди все більше усвідомлюють, що ці страждання можна врятувати лише завдяки співпраці між країнами, міжнародними організаціями та всіма сферами життя.

Поняття фінансової безпеки включає сукупність заходів, методів і засобів захисту фінансово-економічних інтересів держави на макrorівні, а також фінансової діяльності суб'єктів господарювання на мікрорівні [4]. На макrorівні

фінансова безпека означає здатність країни адекватно реагувати на негативні внутрішні та зовнішні фінансові впливи в мирний час і в надзвичайних ситуаціях. Фінансова безпека відображає стан і готовність фінансової системи країни, тобто чи може вона забезпечити достатню фінансову підтримку економічних потреб своєчасно та надійно для підтримки необхідного рівня економічної та військової безпеки країни.

Фінансова безпека досягається за допомогою діяльності у фінансовому секторі та суміжних секторах, включаючи монетарний, економічний, соціальний та міжнародні фінанси. Тому концепція та стратегія фінансової безпеки має бути відображена в таких національних стратегіях, як національна безпека, економіка, бюджет та монетарна політика. Розуміння фінансової безпеки як об'єкта дослідження має ґрунтуватися на розумінні природи фінансової системи, а не обмежуватися її функціями розподілу, перерозподілу та накопичення фінансових ресурсів. Як система вона містить як специфічні характеристики фінансових інструментів, що певною мірою відображають природу відносин власності, так і поєднання характеристик відносин власності та фінансових інструментів, формує рух і розподіл капіталу в рамках реалізованої грошово-кредитної та фінансової політики.

Фінансова безпека, це складне, багатовимірне економічне поняття, значення якого варіюється залежно від наукових методів та концептуальних основ, що використовуються для його розуміння. Більшість досліджень вважають, що структура національної фінансової безпеки включає такі основні компоненти [5], як бюджетна безпека, боргова безпека, монетарна безпека, інвестиційна безпека та банківська безпека, а також безпека небанківського фінансового сектору, який включає фінансову безпеку страхового та фондового ринків. На рисунку 1.1 показано розподіл фінансової безпеки держави за складниками.

Бюджетна безпека відображає стабільність та платоспроможність державних фінансів, за яких органи влади всіх рівнів можуть ефективно виконувати свої функції та забезпечувати фіскальну та економічну незалежність країни.

Рисунок 1.1 – Розподіл фінансової безпеки держави

Джерело: розроблено автором на основі [5]

Основою бюджетної безпеки є достатність податків та інших джерел доходів у бюджетах усіх рівнів, а також забезпечення раціонального використання бюджетних коштів для підтримки основних функцій країни, включаючи соціальне забезпечення, управління, охорону здоров'я, науку, освіту, культуру, спорт, безпеку та оборону. Ключовими показниками бюджетної безпеки є сальдо бюджету, рівень дефіциту або профіциту, розмір бюджетного фінансування та дотримання бюджетної та податкової дисципліни.

Боргова безпека стосується рівнів внутрішнього та зовнішнього боргу країни під впливом таких факторів, як вартість погашення боргу, ефективність запозичень та кредитних ресурсів, а також оптимальне співвідношення внутрішніх та зовнішніх запозичень. Передумовою забезпечення боргової безпеки є те, що країна може своєчасно виконувати свої боргові зобов'язання, підтримувати відповідний кредитний рейтинг та уникати надмірного боргового навантаження,

яке може загрожувати макроекономічній стабільності та національному суверенітету.

Грошова-кредитна безпека відображає операційний стан грошово-кредитної системи, а саме, чи може національна економіка отримати достатні та якісні кредитні ресурси для підтримки економічного розвитку. Досягнення монетарної безпеки передбачає стабільність національної валюти, реалізацію параметрів грошово-кредитної політики, ефективне управління грошовими потоками, захист інтересів учасників ринку та впровадження ефективних антиінфляційних заходів.

Валютна безпека залежить від стабільності національної валюти, високого рівня довіри економічних суб'єктів до національної валюти та здатності валютної системи протистояти зовнішнім шокам на міжнародному валютному ринку. Необхідні умови включають: профіцит платіжного балансу, достатні міжнародні резерви, продуману монетарну політику, стабільний валютний паритет та ефективний валютний контроль.

Інвестиційна безпека стосується досягнення належного масштабу та структури інвестицій, що гарантують задоволення потреб економіки в капіталовкладеннях, ефективне використання інвестиційних коштів та їх повернення, а також підтримку оптимального співвідношення внутрішніх та іноземних інвестицій. Це включає впровадження національних заходів щодо скорочення бюджетного дефіциту, підвищення ефективності кредитної політики та впровадження ефективної антиінфляційної політики.

Банківська безпека визначає рівень фінансової надійності банківської системи та її здатність протистояти деструктивним внутрішнім та зовнішнім факторам. Вона забезпечується шляхом стабільного кредитування реального сектору економіки, ефективного використання ресурсів банківських установ та мінімізації залежності банківського капіталу від нерезидентів. Для окремого банку фінансова безпека означає захист інтересів власників, керівників та клієнтів від фінансово-економічних ризиків і загроз.

Безпека небанківського фінансового сектору охоплює рівень розвитку страхового та фондового ринків, що забезпечує суспільний попит на відповідні

фінансові послуги та інструменти. Фінансова безпека на страховому ринку відображається у здатності страхових компаній забезпечувати необхідну платоспроможність для виконання договірних зобов'язань перед страхувальниками та стабільне функціонування всієї системи страхування. Водночас фінансова безпека на фондовому ринку означає, що державні облігації, корпоративні облігації та інші сектори ринку цінних паперів досягають достатніх коефіцієнтів достатності капіталу та захищені від зовнішніх та внутрішніх ризиків, тим самим забезпечуючи стабільне залучення, обіг та повернення інвестиційних ресурсів.

Фінансовий сектор пройшов тривалий процес розвитку, і його інноваційність у сучасних умовах полягає в його масштабі, формі, механізмі та ступені його впливу на суспільство. По суті, у XX столітті фінансовий сектор і фінансовий капітал перетворилися з посередників, що обслуговують відтворення, на ключові ланки відтворення. Одним із основних чинників, що посилили роль фінансів, є активний і швидкий розвиток товарно-грошових відносин, які охоплюють багато сфер людської діяльності. У західній економічній літературі зміни у фінансах головним чином пояснюються великим прогресом у технологіях, інформаційних і комунікаційних системах.

По суті, технічний прогрес створює безпрецедентний попит на капітал, який залучає нові додаткові ресурси у фінансовий сектор. Однак залучення цих ресурсів відбувається вкрай нерівномірно, створюючи дефіцит капіталу в різний час і в різних сферах, що може знищити або знищити певні галузі, окремі сфери господарської діяльності або суб'єкти господарювання. Особливу роль у динамізмі фінансового сектора відіграє процес глобалізації, який супроводжується зниженням рівня національного регулювання та обмеженнями, що накладаються інтересами економічних структур різних країн. Розвиток фінансового сектору в умовах глобалізації змінює природу ринку, перетворюючи його роль на регулюючий механізм виробництва капіталу.

Глобальний фінансовий ринок уже не є ринком епохи примітивного капіталу, основними гравцями якого є великі фінансово-промислові групи та міжнародні фінансові центри, слабшає механізм середньої норми прибутку,

змінюється структура розподілу доходів, змінюється також зміст багатьох основних категорій. У результаті фінансова економіка стала швидко розвивається та незалежною сферою діяльності, зі специфічними законами, ефективними інструментами, технологіями та ресурсами та слабкими зв'язками з реальною економікою. Розвиток фінансової економіки відбувається через подвійну рефлексивну петлю зворотного зв'язку. Це призводить до того явища, що діяльність фінансових установ, фондового, валютного та кредитного ринків у певних випадках може викликати загрози різного масштабу, від локальних до глобальних, у вигляді фінансових криз. Фінансові бульбашки утворюються шляхом розширення віртуальних фінансових ресурсів, які не мають реальної застави, але не відрізняються від реальних грошей за своїм статусом, який визначає фінансову міцність країни.

Як зазначалося вище, ідея фінансової безпеки в першу чергу пов'язується з поняттям національної безпеки, друга складова, це поняття національної економічної безпеки, а третя, сама концепція фінансової безпеки. Подібні питання в загальноекономічному порядку виділяються поняттям фінансової безпеки. Створення концептуальних засад системи фінансової безпеки як складової найважливіших економічних і фінансових процесів соціальної переорієнтації відбувалося, по-перше, в умовах високої неоднозначності, а по-друге, без відповідного програмного забезпечення. Однак, незважаючи на це, на напрямок реформ все ще впливає політичний порядок денний, який не повністю відображає особливості та потреби української економіки. У деяких галузях, наприклад у фінансах, економічна політика все більше зосереджується на створенні умов для подолання кризи та прагненні зберегти потенціал майбутнього зростання.

Тому зараз перед економікою постає завдання розвитку нового напрямку, найважливішим компонентом є постійна, цілеспрямована та практична стратегія фінансової безпеки. Ця стратегія використовується для покращення економіки та сприяння зростанню. Це означає, що система фінансової безпеки має передбачати як безпечне функціонування самої фінансової системи, так і ефективну координацію всіх аспектів фінансово-економічної системи країни.

1.2 Необхідність та роль страхування у фінансовій стабільності держави

Страхування є одним із ключових інструментів забезпечення фінансової стабільності на мікроекономічному та макроекономічному рівнях. Забезпечуючи механізми передачі ризиків і компенсації, система страхування відіграє життєво важливу роль у захисті окремих осіб, підприємств і державних установ від несприятливих фінансових наслідків непередбачених подій, таких як стихійні лиха, нещасні випадки, кризи здоров'я чи економічні потрясіння. З національної точки зору страхування допомагає зменшити фіскальний тягар у надзвичайних ситуаціях, підтримувати безперервність економічної діяльності та сприяти довгостроковим інвестиціям, сприяючи таким чином фінансовій стабільності.

Добре розвинений страховий сектор підвищує стійкість національної економіки, розподіляючи ризики між широким колом учасників і забезпечуючи стабільне джерело фінансування через накопичені премії та портфельні інвестиції. Страхування також зміцнює довіру суспільства до фінансової системи та підтримує соціальний захист, охоплюючи такі важливі сфери, як ризики для життя, здоров'я, власності та відповідальності. Крім того, страхування відіграє превентивну роль, заохочуючи практику управління ризиками та покращуючи стандарти безпеки страхувальників. У цьому контексті роль страхування не обмежується приватними інтересами, а стає стратегічною складовою фінансової архітектури країни. Інтеграція страхування в національне економічне планування, особливо в областях, вразливих до системних ризиків, може допомогти забезпечити збереження збалансованої, безпечної та сталої траєкторії розвитку економіки.

Ключова роль страхування у національній фінансовій стабільності полягає в його інвестиційній функції [6]. Страхові компанії акумулюють значні довгострокові кошти у формі премій. Ці кошти не просто зберігаються, а перетворюються на інвестиційний капітал, що надходить у національну економіку шляхом придбання державних облігацій, фінансування інфраструктурних проєктів

та інвестування в реальний сектор економіки. Таким чином, страховий ринок стає важливим джерелом «довгострокових» коштів для країни, допомагаючи зміцнити її монетарну міць та сприяти загальному економічному зростанню.

Крім того, надійна система страхування може значно зменшити витратне навантаження на державний бюджет. У країнах зі слабкою культурою страхування тягар компенсації збитків, спричинених масштабними катастрофами, повеннями чи пожежами, часто лягає на платників податків через державні резервні фонди. Натомість ефективний механізм страхування перекладає цю відповідальність на приватний сектор та міжнародні ринки перестрахування. Це дозволяє державі підтримувати збалансований бюджет і спрямовувати кошти на соціальний розвиток, а не на пом'якшення наслідків непередбачених подій.

Страхові компанії мають вирішальне значення для стабільності фінансової системи [7], насамперед тому, що вони є великими інвесторами на фінансових ринках, через те, що зв'язки між страховиками та банками зростають, а також тому, що страховики захищають фінансову стабільність домогосподарств і підприємств, приймаючи на себе гарантії їхніх ризиків. Ця спеціальна функція розглядає основні причини, чому страховики мають вирішальне значення для стабільності фінансової системи. Він також підкреслює особливу роль перестраховиків у страховій галузі та досліджує деякі ключові відмінності між страховиками та банками з точки зору фінансової стабільності.

Традиційно галузь страхування розглядається як відносно стабільна частина фінансової системи. Це головним чином тому, що, на відміну від банків, баланси більшості страхових компаній складаються з відносно неліквідних зобов'язань, що захищає їх від ризику швидкої нестачі ліквідності, з якою можуть зіткнутися банки. Крім того, страхові компанії зазвичай не розглядаються як значне потенційне джерело системного ризику. Однією з головних причин такої думки є те, що страхові компанії не настільки взаємопов'язані, як банки, наприклад, на міжбанківському ринку та платіжних системах. Однак страхова галузь також може бути джерелом нестабільності фінансової системи, а банкрутство страхової

компанії, що трапляється час від часу, може призвести до фінансової нестабільності.

Крім того, традиційна точка зору, згідно з якою страховики становлять обмежений системний ризик, також є сумнівною, оскільки вона не враховує дедалі тіснішу взаємодію між страховиками, фінансовими ринками, банками та іншими фінансовими посередниками. Однак важливо визнати, що страховики також загалом підтримують фінансову стабільність, враховуючи їхню роль у зниженні ризику та їх типовий довгостроковий інвестиційний горизонт. Оскільки за останнє десятиліття страховий сектор Єврозони стрімко зріс, важливість страховиків для фінансової стабільності також зросла.

Страхові компанії мають вирішальне значення для стабільності фінансової системи з трьох основних причин. По-перше, вони є великими інвесторами на фінансових ринках. По-друге, вони часто тісно пов'язані з банками та іншими фінансовими установами, тому проблеми, з якими стикаються страховики, можуть поширитися на банківський сектор. По-третє, страхуючи ризики, страховики допомагають підтримувати баланси домашніх господарств і підприємств.

Аналізуючи поточні можливості та виклики, ми повинні зосередитися на чотирьох основних функціях страхування, які є наріжними каменями економічної стабільності та зростання [8].

Захист від фінансових втрат. У сьогоднішньому непередбачуваному середовищі споживачі, ринки та організації прагнуть стабільності. Страхування забезпечує суттєвий фінансовий захист для підприємств і фізичних осіб. Для компаній перспективи майбутнього ризику складніші, ніж будь-коли раніше, оскільки організації прагнуть захистити себе від перебоїв у роботі, кіберзагроз і стихійних лих. Для споживачів страхування захищає споживчі витрати та економічну життєздатність шляхом пом'якшення несподіваних витрат, таких як невідкладна медична допомога або пошкодження майна.

Каталізатор економічного зростання. Переносячи ризики, страхування дозволяє підприємствам впроваджувати інновації та розширюватися з більшою впевненістю. Застраховані установи мають більше шансів залучити інвестиції та

отримати фінансування, оскільки кредитори та інвестори вважають їх менш ризикованими. Ця динаміка особливо помітна в міжнародній торгівлі, де застрахована дебіторська заборгованість може призвести до більш вигідних умов позики. Страхування експортних кредитів покращує можливості експортерів отримати фінансування, зменшуючи ризик несплати іноземними покупцями. Завдяки цій гарантії кредитори з більшою ймовірністю пропонуватимуть вигідні умови позики, що сприяє розвитку торгівлі.

Відповідно до Global Insurance Survey 2025 [9], проведеного Goldman Sachs Asset Management, 58% страховиків планують збільшити свої приватні кредитні лінії. Цей стратегічний зсув відображає загальну тенденцію диверсифікації портфеля та підвищує здатність страховиків підтримувати бізнес за допомогою інноваційних фінансових рішень.

Мобілізація капіталу. Страхові компанії є важливими інституційними інвесторами, які спрямовують премії в різні сектори економіки. Нещодавні опитування показують, що значна кількість страхових компаній планує збільшити свої кошти на приватні ринки, включаючи приватний борг, що відображає їх стратегічний перехід до диверсифікованого портфеля. 13-й щорічний Global Insurance Report від BlackRock показує, що 91% [10] страхових компаній, опитаних у всьому світі, планують збільшити свої кошти на приватні ринки протягом наступних двох років.

Стабілізація економік під час криз. Під час економічних спадів або катастроф страхові виплати забезпечують необхідну ліквідність, щоб допомогти відновити та зберегти економічну безперервність. Параметричні моделі страхування, які швидко виплачують на основі заздалегідь визначених тригерів, довели ефективність у регіонах, схильних до стихійних лих. Наприклад, після урагану Беріл Карибський фонд страхування ризиків катастроф (CCRIF) виплатив понад 85 мільйонів доларів у вигляді параметричних виплат постраждалим країнам [11]. Примітно, що Гренада отримала рекордну виплату в розмірі 55,6 мільйона доларів, що допомогло їй швидко відновити державні послуги та забезпечити необхідне харчування, воду та ліки. Ці швидкі виплати, які виплачуються протягом

двох тижнів, підкреслюють ефективність параметричного страхування в наданні негайної фінансової допомоги, важливого інструменту для стабілізації економіки під час криз.

Зустріч із викликами та можливостями сьогодення. Виклики, з якими стикається страхова галузь, також створюють можливості для зростання та інновацій.

Зміна клімату та оцінка ризиків. Зростаюча частота та серйозність подій, пов'язаних із кліматом, призвели до значних страхових втрат у всьому світі. Наприклад, у 2024 році застраховані збитки від стихійних лих тільки в Сполучених Штатах досягли 112,7 мільярдів доларів США, що значно збільшилося порівняно з попереднім роком. Ця тенденція продовжується щодо великих втрат, пов'язаних із кліматом. У січні 2025 року лісові пожежі в районі Лос-Анджелеса спричинили страхові збитки приблизно на 40 мільярдів доларів США [12], що зробило цю лісову пожежу найдорожчою в історії США. Крім того, сильні конвективні шторми в першому кварталі спричинили страхові збитки на суму понад 11 мільярдів доларів США, що зробило цей перший квартал третім за витратами в історії США щодо таких катастроф. Ці події підкреслюють ескалацію фінансового впливу кліматичних катастроф на страхову галузь.

Ця тенденція вимагає переоцінки моделей ризику та практики андеррайтингу. З цією метою страховики інтегрують перспективні кліматичні прогнози та аналіз сценаріїв, щоб краще оцінити нові ризики та відмовитися від покладення на історичні дані. Згідно зі звітом Ceres за 2025 рік, 28% страхових груп США запровадили аналіз кліматичних сценаріїв, що свідчить про те, що страховики все більше рухаються до більш динамічних і чутливих до клімату структур андеррайтингу.

Технологічний прогрес поєднується з ШІ. Насичений даними, заснований на правилах характер страхової галузі робить її ідеальним кандидатом для ШІ. До 2025 року штучний інтелект прискорить прийняття рішень і персоналізацію в масштабах. Штучний інтелект може підвищити точність андеррайтингу, оптимізувати процес розгляду претензій і збільшити залучення клієнтів. Лідери

галузі ефективно використовують потенціал ІІІ для підвищення ефективності та створення нових ціннісних пропозицій. До 2025 року система управління взаємовідносинами з клієнтами Zurich Insurance Group на базі ІІІ скоротить час обслуговування більш ніж на 70% і дозволить агентам надавати клієнтам більш персоналізовані поради.

Еволюція регулювання та захист споживачів. Еволюція законодавства змінює спосіб роботи страховиків, приділяючи все більше уваги захисту споживачів, управлінню даними та справедливому страховому покриттю. Регулятори впроваджують суворіші стандарти щодо прозорості ціноутворення, застосування штучного інтелекту, розкриття екологічної, соціальної та управлінської інформації (ESG), а також чесності алгоритмів, особливо в андеррайтингу та обробці претензій. Наприклад, Національна асоціація страхових уповноважених (NAIC)[13] і державні регулятори випускають нові вказівки щодо управління ризиками штучного інтелекту, наголошуючи на підзвітності, пом'якшенні упередженості та пояснюваності автоматизованих рішень.

Лідери страхових компаній переходять від реактивного комплаєнсу до проактивного залучення. Проактивні страхові компанії інвестують у регуляторні технології (RegTech), щоб оптимізувати процеси відповідності, покращити відстеження даних і забезпечити моніторинг результатів страхувальників у реальному часі. Вони також створюють прозору та етичну внутрішню культуру, часто призначаючи головного спеціаліста з комплаєнсу або спеціаліста з етики штучного інтелекту для координації юридичних, технологічних і бізнес-команд.

Вирішення питання доступу до страхування та доступності. Ескалація стихійних лих, пов'язаних із кліматом, особливо підкреслила потребу для страховиків у вирішенні питань доступу та доступності. Власники будинків у районах високого ризику стикаються з різким зростанням премій, а деякі райони Каліфорнії та Техасу повідомили про появу «страхових пустель», де багато людей більше не можуть дозволити собі страхування.

Щоб впоратися з цією проблемою, страховики повинні співпрацювати з регуляторами для розробки інноваційних рішень. Наприклад, у звіті Міністерства

фінансів США за 2025 рік висвітлюються зусилля зі стабілізації ринку шляхом покращення збору та аналізу даних. Крім того, законодавці штату пропонують заходи, які допоможуть власникам будинків зменшити ризик, наприклад програми стимулювання домашнього загартовування. Завдання для страховиків полягає в тому, щоб збалансувати управління ризиками з забезпеченням того, щоб страхування було прийнятним і доступним для всіх споживачів.

Інтеграція цифрових технологій у страховій галузі, яку зазвичай називають InsurTech [14], є найбільш трансформаційною тенденцією за останні роки. InsurTech революціонізує страхову галузь, використовуючи технології для підвищення ефективності, зниження витрат і покращення досвіду клієнтів. Цифрові платформи та мобільні додатки полегшують клієнтам пошук, придбання та керування полісами. Ця підвищена доступність є особливо корисною для вразливих груп, які раніше, можливо, були виключені з традиційних ринків страхування, тим самим покращуючи їхню фінансову безпеку. Українські страхові компанії активно розгортають мобільні додатки та веб-сервіси, які дозволяють клієнтам купувати, керувати та продовжувати поліси з мінімальними зусиллями. Ця зміна зменшує залежність від фізичних офісів і паперових документів, що особливо важливо під час збоїв або переміщень, таких як війна чи стихійні лиха. Клієнти також можуть подавати претензії та отримувати консультації онлайн, що скорочує час відповіді та підвищує доступність послуг. Великі дані та технології аналітики дозволяють страховикам глибше розуміти своїх клієнтів та їхні ризики. Аналізуючи величезні масиви даних, страховики можуть розробляти більш персоналізовані продукти та послуги та підвищувати точність оцінки ризиків. Це призведе до більш ефективного ціноутворення, гарантуючи, що фізичні особи та підприємства не будуть ні надмірно, ні недостатньо застраховані, тим самим сприяючи фінансовій стабільності.

Блокчейн і смарт-контракти, це прозорість і довіра. Технологія блокчейн забезпечує децентралізований, захищений від несанкціонованого втручання метод зберігання даних [15], що особливо важливо для страхової галузі. Розумні

контракти, це самовиконувані угоди, закодовані в блокчейні, які автоматично запускають обробку претензій і оплату, коли виконуються певні умови.

У страховому секторі це дозволяє ініціювати претензії та виплачувати їх власникам полісів без втручання людини. Наприклад, якщо супутники підтверджують, що кількість опадів у регіоні нижче критичного рівня, система може автоматично обробити компенсацію для фермерів, які застрахувалися від посухи. Розумні контракти гарантують, що всі сторони транзакції мають рівний доступ до даних без необхідності сторонньої перевірки. Це зменшує адміністративні витрати, усуває затримки та підвищує довіру між клієнтами та страховиками, а також дозволяє використовувати більш складні моделі в сільськогосподарському страхуванні, такі як страхування індексу врожайності або погодного індексу, які стають все більш важливими для вирішення кліматичних ризиків.

Наукові дослідження вказують на те, що страхування на макрорівні є ключовим інструментом для передачі та диверсифікації ризиків[16], забезпечення стабільності національної фінансової системи в умовах внутрішніх та зовнішніх потрясінь. У професійній літературі наголошується, що саме завдяки можливості перерозподілу ризику між численними економічними суб'єктами стає можливим зменшення впливу нестабільних факторів на економічну систему та сприяє підтримці стабільного фінансового середовища. Тому, як важливий компонент національної системи фінансової безпеки, страхування забезпечує механізм компенсації збитків та підтримки безперервності економічної діяльності.

Крім того, у наукових публікаціях наголошується на інвестиційній функції страхового ринку. Страхові компанії не лише виконують свою основну функцію страхового захисту, але й відіграють значну роль інституційних інвесторів. Накопичені страхові премії являють собою довгострокові фінансові ресурси, які можуть бути використані для сприяння розвитку реального сектору економіки, будівництва інфраструктури, модернізації промисловості та підтримки інвестиційної діяльності. Це демонструє, що роль страхування виходить за рамки забезпечення механізму компенсації, страхова галузь впливає на інвестиційний

аспект фінансової безпеки, допомагає перерозподіляти капітал між різними секторами економіки та зменшує структурні дисбаланси.

Ще одним важливим аспектом, на якому зосереджуються дослідники, є створення спеціалізованих страхових фондів, які виступають у ролі фінансових буферів для економіки. Існування таких фондів та страхових резервів дозволяє фінансовій системі швидко реагувати на непередбачені загрози, тим самим підвищуючи здатність країни протистояти фінансовим ризикам та підтримувати системну стабільність.

Також вища вразливість економічної системи перед зовнішніми та внутрішніми загрозами вимагає створення дієвих механізмів превенеції ризиків та їх фінансової нейтралізації. Саме страховий ринок забезпечує таку можливість, оскільки його діяльність спрямована на формування фінансових інструментів захисту [17], накопичення резервів, покриття потенційних збитків та підтримання безперервності економічних процесів. Тому функціонування страхового сектору розглядається як важливий структурний елемент фінансово-економічної безпеки держави, який виконує роль системного запобіжника та формує інституційну спроможність економіки протистояти ризикам.

В Україні блокчейн поки що на стадії розвитку, але з'являються пілотні проекти. Деякі страховики співпрацюють з технологічними компаніями, щоб вивчити його використання в медичному та сільськогосподарському страхуванні. Ці початкові ініціативи можуть зрештою призвести до комплексних платформ цифрового страхування, які працюватимуть без ризиків, пов'язаних із ручними процесами чи маніпулюванням даними. Підвищуючи прозорість і зменшуючи невизначеність, блокчейн безпосередньо сприяє фінансовій стабільності. Це гарантує, що як страховики, так і клієнти можуть виконувати свої договірні зобов'язання швидко та справедливо. У все більш складному та взаємопов'язаному світі інновації в страховій галузі відіграють життєво важливу роль у зміцненні фінансової безпеки. Insurtech, блокчейн і смарт-контракти змінюють спосіб надання страхових послуг, ціни та процес управління ризиками. Ці інновації допомагають

підвищити ефективність, персоналізацію та доступність, тим самим захищаючи людей і компанії від фінансових потрясінь.

Однак успішне впровадження цих інновацій потребує ретельного розгляду пов'язаних із цим проблем і ризиків. Необхідно звернути увагу на кібербезпеку, конфіденційність даних, нормативну адаптацію та етичні наслідки, щоб гарантувати, що ці технології використовуються відповідально та приносять користь усім секторам суспільства.

1.3 Методи оцінки впливу страхування на фінансову безпеку

Вплив страхової діяльності на фінансову безпеку держави може визначатися шляхом комбінування різноманітних якісних та кількісних інструментів аналізу, які спрямовані на виявлення того, наскільки страхові механізми реально підсилюють стійкість та стабільність фінансової архітектури національної економіки. Такі оцінки є надзвичайно важливими, оскільки дозволяють сформувати глибше уявлення про реальний внесок страхування у зниження рівня ризиків, підтримку соціально-економічного розвитку та укріплення фінансової рівноваги країни. Враховуючи, що сама фінансова безпека є багатогранним та комплексним поняттям, її оцінювання є складним і багатовимірним процесом. Фінансова безпека включає спроможність домогосподарств та бізнесу виконувати свої зобов'язання в теперішньому і майбутньому, протистояти непередбачуваним ударам зовнішнього середовища, а також реалізовувати стратегічні економічні цілі. Страховий сектор виступає ключовим інструментом у забезпеченні цієї стійкості, надаючи фінансовий «щит» від різних видів ризиків та шоків.

Серед методів якісного аналізу особливо часто застосовуються SWOT та PESTEL аналізи [18]. Хоча ці інструменти здебільшого використовуються у стратегічному управлінні, у контексті страхової сфери вони дозволяють глибоко оцінити не лише функціонування галузі, а й визначити, наскільки сильно вона

впливає на фінансову безпеку держави. Вони є цінними для дослідників, регуляторів, інвесторів та урядових структур через можливість комплексно охоплювати зовнішні та внутрішні фактори.

SWOT-аналіз дає змогу виявити внутрішні характеристики страхового ринку, рівень фінансової грамотності населення, ступінь державного регулювання, якість та швидкість фінансових розрахунків та зовнішні чинники, економічні кризи, інфляційний фон, зміни регуляторних вимог, епідемії тощо. Це забезпечує формування більш обґрунтованих управлінських пропозицій.

PESTEL аналіз, у свою чергу, вивчає вплив політичних, економічних, соціальних, технологічних, правових та екологічних чинників на страхову систему. Це дуже важливо у період цифровізації, адже швидке поширення InsurTech, впровадження електронних полісів та онлайн платформ значно змінили бар'єри входу і зробили страхові послуги доступнішими для ширшого прошарку населення.

До методів кількісного аналізу належить економетричне моделювання[19]. Воно полягає у побудові математичних моделей, спрямованих на встановлення статистичних кореляцій між використанням страхових інструментів як незалежних змінних та параметрами фінансової безпеки як залежними змінними. Аналіз проводиться на основі реальних статистичних даних домогосподарств, підприємств або цілих економік. Найпоширеніші інструменти включають логістичну та лінійну регресію, панельні моделі, метод інструментальних змінних, а також інші математичні підходи. Наприклад, для оцінки впливу медичного страхування на ймовірність фінансового падіння домогосподарства формується модель, де залежною змінною є рівень фінансової вразливості, частка доходу на непередбачувані витрати, а пояснювальними змінними виступають наявність полісу медичного страхування, матеріальний стан, розмір сім'ї, освіта тощо. Для більш глибоких досліджень застосовують багатовимірні моделі або моделі часових рядів, а також SEM моделювання, структурні рівняння, які дають змогу аналізувати одночасні залежності.

Також у дослідженнях можуть використовувати експериментальні підходи, зокрема метод різниці у відмінності, який базується на порівнянні двох груп до та

після впровадження певного страхового механізму. Цей метод дозволяє мінімізувати вплив зовнішніх спотворюючих факторів. Дані, необхідні для подібних моделей, беруться із загальнодержавних статистичних систем, реєстрів страхових компаній, макрофінансових баз, або ж формуються внаслідок власних емпіричних досліджень. Обов'язковою складовою економетричного аналізу є перевірка статистичної надійності отриманих результатів, аналіз мультиколінеарності, виявлення автокореляції та оцінка адекватності моделі.

Окрему групу становлять соціологічні дослідження та опитування, що включають глибинні інтерв'ю, фокус-групи, масові опитувальні анкети, а також експертні панелі. Метою таких методів є виявлення суб'єктивного рівня довіри населення до страхового ринку, оцінка реальної поведінки споживачів страхових продуктів, визначення бар'єрів доступності та сприйняття страхування як інструмента стабілізації. Результати подібних досліджень часто використовуються для побудови таблиць розподілу, перехресних зрізів та інших статистичних структур. Фокус-групи можуть проводитися з різними соціальними сегментами, студентами, пенсіонерами, підприємцями, з метою глибшого аналізу мотивів їх фінансової поведінки. Також широке застосування отримали кейс-стаді, глибинні дослідження окремих осіб або сімей, які пережили значні економічні втрати за наявності або відсутності страхової підтримки, що дозволяє вибудувати детальні причинно-наслідкові зв'язки на основі конкретних подій.

Аналіз сценаріїв та стрес-тестування є наступним блоком методів. Аналіз сценаріїв орієнтований на побудову гіпотетичних, але реалістичних ситуацій з потенційно негативними наслідками для фінансової стійкості домогосподарств, секторів економіки або цілої країни, і моделювання реакції системи при різному рівні страхового забезпечення. Такий підхід давно застосовується у банківському регулюванні, але все частіше використовується і у страхуванні. Наприклад, на рівні домогосподарств сценарії можуть включати втрату основного джерела доходу, смерть годувальника, важку хворобу, знищення житла стихією тощо. Для кожної ситуації аналізуються прямі втрати, перспективи заборгованості та структура фінансового дефіциту. У підприємницькому секторі це можуть бути сценарії

падіння реалізації, техногенні ризики, втрата активів, інфляційні шоки. У масштабі фінансового сектору проводиться стрес-тестування у вигляді моделювання екстремальних кризових ситуацій, щоб встановити, чи здатні страховики зберегти платоспроможність та виконувати зобов'язання.

Суттєвою групою є моделі загальної рівноваги, CGE-моделі (Computable General Equilibrium Models) [20]. Це складні економічні моделі, які дозволяють змодельовати функціонування всієї економічної системи з урахуванням її внутрішніх взаємозв'язків, включаючи взаємодію між домогосподарствами, державними органами, бізнесом, ринками факторів виробництва тощо. У контексті страхування ці моделі допомагають оцінити, як зміни у страхових правилах та структурі ринку можуть вплинути на макроекономічні показники, добробут населення та фінансову безпеку соціальних груп. Вони враховують структуру споживання, інвестицій, державні фінанси, ринок праці, податкову систему та інші елементи економіки. Наприклад, введення певного виду страхування може змінити структуру інвестування домогосподарств, підвищити рівень схильності до ризику, стимулювати більш активне економічне планування. У моделі враховуються такі параметри як рівень застрахованості населення, обсяг страхових премій, компенсаційні витрати, еластичність попиту на страхові продукти тощо. Модельні дані формуються на основі національних статистичних баз, мікроданих та інформації державних органів. Результати моделювання демонструють вплив страхових рішень на рівень доходів, інфляцію, зайнятість, масштаби бідності та інші індикатори фінансової безпеки.

Міжнаціональний або міжрегіональний порівняльний аналіз також широко застосовується для оцінки впливу страхування на фінансову стабільність. Його суть полягає у порівнянні різних країн або регіонів, що відрізняються рівнем розвитку фінансових ринків, страховим покриттям, структурою доходів та законодавством. Спочатку визначається відповідна система показників фінансової безпеки, наприклад, частка домогосподарств із резервами більше трьох місяців, рівень економічного стресу, борговий тиск, а потім зіставляються ці показники зі змінними, що характеризують страховий ринок, страхові премії на душу населення,

відсоток страхових відшкодувань від ВВП, охоплення страхуванням та ін.. Регіональні порівняння дозволяють з'ясувати, як урбанізація, рівень довіри до фінансових інституцій, структура економічної зайнятості чи фінансова культура впливають на розповсюдженість страхових механізмів і здатність страхування виступати фактором фінансової стабільності для населення. Інколи ці порівняння доповнюються якісним аналізом національних опитувань, інтерв'ю та аналітичних програм. Завдяки цьому можна визначити закономірності між типом страхового середовища, конфігурацією фінансового ринку та рівнем економічної безпеки суспільства.

Таким чином, оцінювання впливу страхування на фінансову безпеку є складним, багатоетапним та міждисциплінарним процесом, який потребує використання комбінованого набору кількісних та якісних дослідницьких методів. Цей процес охоплює мікрорівень і макрорівень, враховуючи політичні, культурні, регіональні особливості та соціально-поведінкові фактори. Комбінація статистичних підходів, експериментальних методів, соціологічних вимірів та моделювання загальної економічної рівноваги дозволяє відстежити як прямі ефекти страхування, так і непрямі механізми впливу на спроможність економічних суб'єктів витримувати фінансові кризи, нарощувати резерви і зберігати довгостроковий добробут. Сукупність таких методів формує методологічну основу для аналітики, стратегічного планування та реформування страхового сектору на рівні держави.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВПЛИВУ СТРАХУВАННЯ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

2.1 Еволюція регуляторних та правових механізмів функціонування страхового ринку під час війни

Зараз Україна переживає глибокий історичний перелом. Масштабна війна, розв'язана Росією, не лише знищила фізичну інфраструктуру та спричинила людські страждання, але й докорінно змінила функціонування всієї економіки. Страхування, ключовий елемент фінансової стабільності та перерозподілу ризиків, значно постраждало. Традиційно страхові ринки покладаються на передбачуваний, диверсифікований ризик і потужну підтримку перестрахування. В Україні війна підірвала ці опори, ризики сконцентровані та системні, збитки важко передбачити, а можливості міжнародного перестрахування або надзвичайно обмежені, або переоцінені. Як наслідок, страхова галузь сповільнилася, але продовжує працювати під значним тиском, обслуговуючи домогосподарства та підприємства в умовах безпрецедентних викликів.

Структура страхового ринку України відображає серйозність цього тиску. Навіть до війни страхування транспортних засобів становило найбільшу частку страхових премій, але в нинішніх умовах ця концентрація зросла. Обов'язкова цивільна відповідальність, зелена карта та добровільне страхування КАСКО складають основу галузі, забезпечуючи стабільне джерело премій для мільйонів автовласників. Однак домінування цих напрямків страхування підкреслює фундаментальну слабкість, ринок залишається слабо диверсифікованим, на якому припадає лише невелика частина страхування життя, майна, перерви в бізнесі та сільськогосподарського страхування. Ці напрямки бізнесу серйозно постраждали від війни, оскільки партнери з перестрахування в Європі та в усьому світі або

припинили, або значно обмежили інвестиції в Україну, особливо в нерухому інфраструктуру, промислові об'єкти та сільськогосподарські активи поблизу зони бойових дій.

Крах традиційних відносин перестрахування змусив українських страховиків адаптуватися творчо. Особливо важливим було поступове залучення донорських організацій та установ фінансування розвитку, таких як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) [21]. Їхні ініціативи від гарантій транспортного страхування до покриття ризиків війни для вантажів і окремих проектів почали частково заповнювати прогалину, залишену комерційними перестраховиками. Незважаючи на те, що масштаби цих програм обмежені порівняно з величезними потребами України, вони дозволили відновити страхове покриття для певних логістичних ланцюгів і заходів з реконструкції. Наприклад, спеціальні програми, що охоплюють потоки вантажів і транскордонних перевезень, відновили принаймні певну передбачуваність для експортерів та імпортерів, забезпечивши потік товарів навіть за постійних військових загроз.

Головною перевагою просування України до сталого розвитку є постійна модернізація страхового законодавства. Цей процес відіграє ключову роль у створенні інституційної бази, необхідної для посилення стійкості національної економіки у післявоєнний період. Як ми всі знаємо, довгострокова реконструкція полягає не лише у фізичній реконструкції, це також є необхідною умовою для подальшої інтеграції в європейську фінансову архітектуру. З цією метою Україна доклала значних зусиль для повної гармонізації нормативно-правової бази зі стандартами ЄС, забезпечивши належне функціонування вітчизняного страхового ринку в прозорому, передбачуваному та конкурентному середовищі. Однією з найважливіших віх цієї трансформації стало введення в дію нового Закону про страхування № 1909-IX [22], який запровадив сучасні наглядові практики та вдосконалив механізми регулювання. Ще одним ключовим елементом закону є посилення державного нагляду. Національний банк України, який отримав більш широкі повноваження щодо контролю за платоспроможністю, інвестиційною діяльністю та практикою управління ризиками страхових компаній. Нові норми

висувають більш чіткі вимоги до фінансової стабільності та прозорості, спрямовані на захист інтересів страхувальників. Закон також оновлює процедури банкрутства та ліквідації страхових компаній: ініціювати справу про банкрутство може тільки НБУ або призначений судом ліквідатор, а кредитори вже не можуть самостійно ініціювати справу про банкрутство. Якщо компанію визнають банкрутом і втрачають ліцензію, вона не може відновити діяльність, і НБУ має ініціювати ліквідацію за певних умов, наприклад, невиконання вимог до капіталу. Щоб забезпечити плавний перехід, закон передбачає перехідний період, щоб дати страховикам час для адаптації. Компанії повинні відповідати новим вимогам щодо капіталу та звітності до 30 червня 2024 року, а для їх впровадження були створені відповідні нормативні акти. Загалом Закон № 1909-IX зміцнює правові та фінансові основи страхової системи України, посилює захист прав споживачів та наближає країну до європейських нормативних стандартів, закладаючи основу для більш стабільного, прозорого та конкурентного страхового ринку.

Ця посилена функція нагляду допоможе зменшити системний ризик, запобігти зловживанням на ринку та забезпечить дотримання страховиками вимог платоспроможності, ліквідності та корпоративного управління відповідно до європейських директив. Ці заходи мають вирішальне значення для підтримки ринкової дисципліни та захисту прав страхувальників. Крім того, ці реформи розширюють платформу страхової галузі, дозволяючи компаніям працювати ефективніше, забезпечуючи дотримання стандартів швидкості, вимог до звітності та норм достатності капіталу. Водночас модернізація законодавства запроваджує механізми збереження стабільності та стійкості в невизначені часи. Це особливо важливо, оскільки без надійної нормативно-правової бази український страховий ринок залишатиметься крихким і нестабільним як усередині країни, так і в ширшому середовищі європейських і міжнародних гравців [23]. Загалом модернізація страхового законодавства є не лише внутрішньою реформою, а й стратегічним сигналом для іноземних інвесторів та міжнародних партнерів. Демонструючи свою відданість наближенню до європейських норм, Україна підкреслює свою відданість довгостроковому успіху та стабільності своїх

фінансових і страхових систем. Ці зусилля відображають його ширші цілі щодо зміцнення довіри інвесторів, залучення припливу капіталу та сприяння сталому розвитку національної економіки.

Не можна ігнорувати соціальну роль страхування. У воєнний час, коли громадяни та підприємства стикаються з величезними ризиками, страхування залишається одним із небагатьох інструментів, який може хоча б частково компенсувати збитки. Навіть якщо покриття неповне, а премії високі, належне функціонування страхових послуг може зберегти довіру, запобігти фінансовому краху сім'ї та стабілізувати ділову активність. У цьому сенсі страховий ринок діє як амортизатор для всієї економіки, пом'якшуючи вплив військової агресії та забезпечуючи механізм солідарності та відновлення.

Водночас його обмеження значні. Страхові компанії не можуть покрити ризики, безпосередньо пов'язані з триваючими військовими діями, наприклад, ракетні удари, артилерійські пошкодження або окупація території. Такі ризики недоступні для комерційного страхування і вимагають втручання держави або донорських гарантій. Отже, великі інвестиційні проекти в інфраструктурі, енергетиці та важкій промисловості залишаються незастрахованими або незахищеними, що затримує зусилля з реконструкції та відлякує інвесторів. Без належного захисту витрати на відновлення шкіл, лікарень, мостів і заводів повинні лягати або на національні бюджети, або покладатися на міжнародну допомогу, а приватні страхові компанії відіграватимуть допоміжну роль.

У грудні 2024 року Верховна Рада України прийняла Закон № 10017 [24] «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», який став ще одним важливим кроком у реформуванні системи соціального захисту та страхування України. Закон спрямований на модернізацію та уніфікацію системи соціального страхування, зокрема після ліквідації Фонду соціального страхування України. З 1 січня 2023 року його функції офіційно переходять до Пенсійного фонду України. Прийняття Закону № 10017 від 2024 року юридично закріплює цю інституційну трансформацію.

Новий закон реорганізовує адміністрування кількох основних видів соціального страхування, у тому числі тих, що стосуються тимчасової втрати працездатності, нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Його положення гарантують, що пенсійні фонди та їхні місцеві відділення тепер відповідають за адміністрування цих виплат, покращуючи нагляд і оптимізуючи процес для учасників. Важливо, що закон розширює охоплення, громадяни тепер можуть отримувати виплати із соціального страхування не лише за основним місцем роботи, а й через неповний або неповний робочий день, що забезпечує більш комплексний захист працівників.

Закон № 10017 також посилює захист вразливих груп, таких як особи з інвалідністю та внутрішньо переміщені особи (ВПО). Він запроваджує спеціальний механізм, який дозволяє ВПО з тимчасово окупованих територій отримати доступ до пільг за умови, що вони можуть надати документи, що підтверджують їхнє право. Крім того, закон модернізує адміністративні процедури, дозволяючи електронну обробку соціальних виплат і страхових вимог у разі форс-мажорних обставин, таких як війна чи стихійні лиха.

Іншим ключовим аспектом реформ є спрощення застарілих правових норм та гармонізація різних механізмів соціального страхування. Наприклад, скасовано декілька застарілих спеціальних програм страхування для окремих категорій державних службовців, а всі виплати об'єднані в єдину систему загальнообов'язкового соціального страхування. Крім того, закон звільняє релігійні організації від внесків на обов'язкове пенсійне страхування, що відображає ширші зусилля України щодо приведення системи соціального страхування у відповідність до вітчизняних та європейських стандартів соціальної політики.

Загалом прийнятий у 2024 році Закон № 10017 є значним кроком до модернізації та централізації системи соціального страхування України. У поєднанні із Законом № 1909-IX про страхування, який набув чинності на початку того ж року, ця реформа зміцнить інституційну стабільність, підвищить прозорість і наблизить системи страхування та соціального забезпечення України до

регуляторних та операційних стандартів ЄС, забезпечуючи кращий захист та надійність громадян у період соціально-економічних змін.

Через два роки повномасштабної війни в Україні уряд так і не реалізував жодної програми компенсації громадянам за пошкоджені або знищені внаслідок бойових дій автомобілі. У той час як власники нерухомості можуть отримати фінансову допомогу для відновлення своїх будинків через державну програму «Відновлення», ситуація з власниками автомобілів інша. За цих обставин українці повинні шукати власного захисту, насамперед через страхування, щоб зменшити ризики війни. Зараз багато великих страхових компаній пропонують можливість розширення страхування КАСКО на воєнні ризики. Однак ці політики мають суттєві обмеження, такі як вік автомобіля, вартість і географічні обмеження.

Ось як деякі компанії вирішили цю проблему. З вересня 2023 року «ARX Insurance» запровадила спеціальний продукт під назвою «Залізний купол» [25]. Цей план покриває часткове пошкодження або повне знищення автомобіля в результаті інцидентів, пов'язаних з військовими діями. Політика діє на всій території України, за винятком тимчасово окупованих територій та районів, де тривають або ймовірно триватимуть бойові дії. Поліс передбачає франшизу в розмірі 10% від страхової суми, тобто власник транспортного засобу несе особисту відповідальність за цю частину збитку. «Залізний купол» можна додати до існуючого договору КАСКО або придбати окремо. Завдяки цьому протягом 2023 року компанії ARX та ARX Life сплатили клієнтам 1,4 млрд грн, що на 33% більше, ніж минулого року. Наразі це є новим рекордом компанії [26].

Ще одна компанія, яка пропонує захист від військових ризиків, СК «Арсенал Страхування» з полісом «КАСКО Патронус» [27]. Цей план охоплює транспортні засоби, пошкоджені прямим або непрямим ударом ракет, безпілотників, боєприпасів або систем ППО, включаючи осколки. Поліс передбачає повну компенсацію до страхової вартості транспортного засобу. Існує 5% франшизи за частковий збиток і 10% франшиза за повний збиток. «Арсенал» покриває транспортні засоби віком до 15 років, а ставки премій залежать від обраного періоду покриття: 12 місяців 1,99% від вартості автомобіля, 6 місяців 1,49%, 3 місяці 0,99%.

Страхова компанія «УНІКА» покриває лише збитки, пов'язані з війною, за своїм комплексним полісом КАСКО [28], який також включає покриття нещасних випадків, крадіжок, стихійних лих та протиправних дій третіх осіб. Однак це покриття доступне лише для транспортних засобів віком до дев'яти років, а у випадку ризику війни компенсація обмежена 10% вартості автомобіля. Транспортні засоби віком від 10 до 15 років покриваються лише у випадку повної втрати або викрадення. Премії визначаються індивідуально на основі вартості автомобіля, обраної франшизи та інших параметрів.

Страхова компанія «USG» пропонує спеціалізований план під назвою CASCO Military [29], який покриває збитки або повні збитки, спричинені ракетами, безпілотниками, осколками боєприпасів і системами ППО. Цей поліс діє лише для автомобілів віком до п'яти років і має максимальне покриття 8 млн грн. Річна премія становить 1,99% від вартості автомобіля, що відображає високий ризиковий характер полісу.

За відсутності національного механізму компенсації за пошкоджені війною транспортні засоби приватне страхування стало для українців єдиним ефективним способом захисту свого рухомого майна. Хоча страхування військових ризиків залишається складною та дорогою послугою, поява спеціалізованих програм КАСКО, таких як залізний купол, патронус, демонструє, що вітчизняний страховий ринок поступово адаптується до реалій воєнного часу. Диверсифікація страхових продуктів і збільшення кількості договорів свідчать про те, що і підприємства, і споживачі шукають нові способи забезпечення фінансової безпеки від ризиків тривалої війни.

Незважаючи на руйнівний вплив війни, вона також прискорила розвиток фінансового та страхового секторів України, створивши нові можливості для громадян захистити своє майно та заощадження. Одним із найпомітніших останніх подій є поява страхування житла від військових ризиків. Ця нова форма страхування дозволяє власникам будинків отримувати компенсацію за шкоду або руйнування, спричинені військовими діями, такими як ракетні удари, удари безпілотників, артилерійські обстріли або пожежі, спричинені військовими операціями. Такі

страхові рішення є особливо важливими з огляду на те, що державні механізми компенсації, які пропонують такі програми, як «Відновлення»[30], обмежені та не завжди охоплюють усі типи збитків або сфери. Отже, приватні страхові компанії втручаються, щоб заповнити цю прогалину, надаючи українцям додаткові інструменти для збереження своєї фінансової стабільності.

Визнаючи цю прогалину, українська страхова компанія «ARX» розробила спеціалізований продукт страхування майна від воєнних ризиків [31], розроблений для того, щоб допомогти громадянам захистити свої домівки під час підвищеної нестабільності та небезпеки.

Процес подання заявки на страхування розроблений таким чином, щоб бути простим і прозорим, уникати зайвої тяганини та затримок. Потенційні клієнти просто заповнюють коротку онлайн-заявку, вибирають відповідний рівень покриття та отримують свій поліс в електронному вигляді, усуваючи потребу в перевірках на місці, візитах експертів або тривалій документації. Цей спрощений цифровий процес дозволяє українцям по всій країні швидко застрахувати свої будинки навіть у непевні часи. Умови полісу варіюються від одного до дванадцяти місяців, що забезпечує гнучкість залежно від фінансових можливостей клієнта та поточної оцінки ризику. Договірна франшиза є безумовною і становить від 50 000 до 20 мільйонів гривень залежно від обраного покриття.

Всебічне охоплення має вирішальне значення. Поліс компенсує повне або часткове знищення застрахованого майна, включаючи пошкодження конструктивних елементів, таких як стіни, стелі, дахи, двері та вікна. Він також покриває збитки, спричинені вибухами, вибуховими хвилями, осколками чи осколками, а також надає компенсацію за пошкодження внутрішніх меблів, меблів, техніки та іншого рухомого майна в резиденції. Однак це покриття має певні географічні обмеження. Він не поширюється на об'єкти, які на момент укладення договору знаходяться в зоні активних бойових дій, тимчасово окупованих територіях або територіях з обмеженим доступом. Ці виключення мають вирішальне значення для забезпечення фінансової стабільності страховика та

збереження його здатності виконувати свої зобов'язання щодо відшкодування в інших частинах країни.

Ще одним прикладом адаптації українського страхового ринку до умов воєнного часу є комплексна програма страхування «Арсенал Фортеця» [32], розроблена компанією «Арсенал Страхування». Ця політика поєднує традиційний захист власності з ризиками, пов'язаними з війною, забезпечуючи клієнтам душевний спокій як у повсякденному житті, так і під час стикання з військовою загрозою. Філософія «Фортеці Арсенал» проста, компанія покриває і приїзд, і додому. Іншими словами, поліс покриває не лише збитки від ракетних атак чи атак безпілотників, а й найпоширеніші побутові нещасні випадки, пожежі, вибухи газу, затоплення та крадіжки. Такий подвійний підхід дозволяє домовласникам захистити свої квартири від різних ризиків, які стали частиною сучасної української реальності. Компанія пропонує п'ять варіантів покриття, що дозволяє клієнтам обрати найбільш підходящий, виходячи зі своїх потреб та фінансового становища. Загальна страхова сума може становити 1,5 млн, 2 млн, 2,5 млн, 3 млн або 4 млн гривень, тоді як річна вартість поліса становить відповідно 7 395 гривень, 9 660 гривень, 11 975 гривень, 14 160 гривень та 18 800 гривень.

Ще одним яскравим прикладом того, що українські страховики розширюють можливості страхування на воєнний час, є СК «Оранта», страхування «Рідна квартира»[33]. Ця програма пропонує комплексне страхування квартир, поєднуючи традиційне страхування майна із захистом від ризиків, пов'язаних із війною, функція, яка стає все більш важливою в сучасних умовах. Поліс передбачає широкий спектр покриття, включаючи ризики, пов'язані з військовими операціями, такі як вибухи, ракетні атаки чи атаки безпілотників, а також пошкодження, спричинені уламками. Він також охоплює більш традиційні події, такі як пожежа, повінь, вибух газу, крадіжка та інші надзвичайні ситуації, які можуть виникнути у повсякденному житті. Таким чином, незалежно від того, чи загроза походить від війни чи звичайних побутових нещасних випадків, майно власників будинків повністю захищено.

Ключовою особливістю є можливість застрахувати домашніх тварин за додаткову плату, таку послугу наразі пропонують лише деякі конкуренти. Страхування домашніх тварин розраховується в розмірі 7,5% від бажаної страхової суми. Наприклад, якщо власник бажає застрахувати свого домашнього улюбленця на 20 тис. грн., він сплачуватиме щорічний додатковий внесок у розмірі 1500 грн. Ця інноваційна послуга дозволяє клієнтам захистити не лише свої домівки, а й благополуччя своїх улюблених тварин. Це особливо важливо, як емоційно, так і практично, під час війни.

Страховий поліс відображає ширшу тенденцію диверсифікації продуктів на українському ринку страхування військового часу. Поєднуючи військові та традиційні ризики та навіть пропонуючи покриття домашніх тварин, Оранта пропонує сучасне та зручне рішення для особистої безпеки та фінансової стабільності. Цей продукт не тільки відповідає сучасним українським реаліям, але й відображає постійний розвиток страхової галузі, надаючи пріоритет гнучкості, доступності та зосередженню на найважливіших потребах клієнтів.

Також у 2024 році Верховна Рада України зробила ще один важливий крок до посилення системи соціального захисту тих, хто захищав країну у воєнний час. Депутати ухвалили у першому читанні законопроект №12295-д [34], який передбачає компенсацію витрат на обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності (ОЦВ) ветеранам, які є власниками та керують власним автотранспортом. Цей крок посилює соціальний захист ветеранів і відображає прагнення України побудувати більш інклюзивну та сприятливу систему страхування.

Заглядаючи вперед, перспективи страхової галузі України залежать від кількох взаємопов'язаних факторів. Перше, звичайно, це хід війни. Зменшення військового ризику негайно розширить сферу страхового бізнесу, дозволяючи більшій кількості іноземних перестраховиків вийти на ринок і представити більш різноманітні продуктові лінії. Другим фактором є розширення міжнародних гарантійних схем. Якщо такі установи, як Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий банк і Міжнародна фінансова корпорація розвитку, розширять

свої схеми, щоб охопити не лише транспорт і торгівлю, але й реконструкцію основних фондів, страховики зможуть знову запровадити майнове та промислове страхування у більших масштабах. Третім фактором є подальше нормативне зближення з ЄС, що зрештою відкриє двері для транскордонних операцій, співпраці з європейськими страховиками та доступу до ширшого європейського ринку перестрахування.

Український страховий ринок є одночасно крихким і стійким. Війна обмежила його можливості, сконцентрувавши його в секторі автомобільного страхування і зробивши залежним від зовнішньої підтримки, але не знищила його. Здатність українських страхових компаній до адаптації, поступове повернення міжнародних партнерів і прагнення країни модернізувати своє правове середовище, все це свідчить про те, що страхова галузь відіграватиме центральну роль у майбутній реконструкції. Хоча шлях уперед є невизначеним і значною мірою залежить від результату війни, галузь страхування довела свою стратегічну важливість, без діючого сектору страхування неможливе стійке економічне відновлення та іноземні інвестиції. Отже, незважаючи на руйнування, яких вона зазнала, страхова галузь України не лише вижила, але й прагне стати опорою післявоєнної відбудови та довгострокової інтеграції в європейську фінансову систему.

2.2 Аналіз попиту і пропозиції страхових послуг як фактору фінансової стабільності

Страхова галузь є фундаментальним елементом фінансової системи, що забезпечує механізм перерозподілу ризиків, захисту прав власності та стабілізації економічної діяльності. У сучасній економіці страхові послуги виходять за рамки відшкодування збитків, вони також забезпечують основу для довгострокових інвестицій, забезпечують впевненість у фінансових операціях і діють як

стабілізатор під час кризи. Для України, фінансова система якої продовжує перебувати під тиском через війну, економічну рецесію та невизначеність на світовому ринку, страхова галузь відіграє дедалі важливішу роль як ключовий фактор стабільності та відновлення.

Аналіз попиту та пропозиції на страхові послуги в Україні є важливим кроком до розуміння реальної ємності фінансових ринків та їх внеску у фінансову стабільність. Домогосподарства, підприємства та установи, які шукають захисту від ризиків, пов'язаних із здоров'ям, майном, підприємницькою діяльністю чи відповідальністю, створюють попит на страхові продукти. Пропозиція цих послуг, у свою чергу, визначається страховими компаніями та їхньою фінансовою стабільністю, асортиментом продукції, ціною політикою та регуляторним середовищем. Ця взаємодія відображає не лише ринкову рівновагу, але й глибші структурні проблеми суспільну довіру, купівельну спроможність і готовність страхової галузі реагувати на нові ризики.

Український страховий ринок зараз переживає надзвичайні часи. Війна суттєво знизила попит на багато видів добровільного страхування, таких як страхування подорожей, майна та життя, водночас підвищивши ринкову значимість інших видів страхування, таких як медичне, сільськогосподарське страхування та страхування цивільної відповідальності. Багато домогосподарств віддають перевагу базовим потребам над інструментами фінансового захисту, звужуючи потенційний ринок. У той же час підприємства, які продовжують працювати в умовах високого ризику, стикаються з труднощами в забезпеченні страхування активів або проектів, оскільки страховики, як правило, не можуть покрити ризики, пов'язані з війною. Така асиметрія попиту та пропозиції підкреслює системну вразливість і створює додаткові проблеми для забезпечення фінансової стабільності.

Для ефективного аналізу цих змін важливо дослідити, як ринок страхування відреагував у першій половині року 2022 р. порівняно з аналогічним періодом 2021 р. [35, с.8]. Це порівняння дозволяє нам визначити ключові тенденції, зміни попиту та структурні трансформації в галузі. Оцінюючи такі показники, як загальний обсяг

премій, кількість чинних полісів, рівень страхових виплат та загальна фінансова стабільність компаній, ми отримуємо чіткіше розуміння того, як ринок адаптується до нового економічного ландшафту, змін у регуляторних органах та зовнішніх викликів. На рисунку 2.1 показано структуру страхового портфеля за страховими послугами.

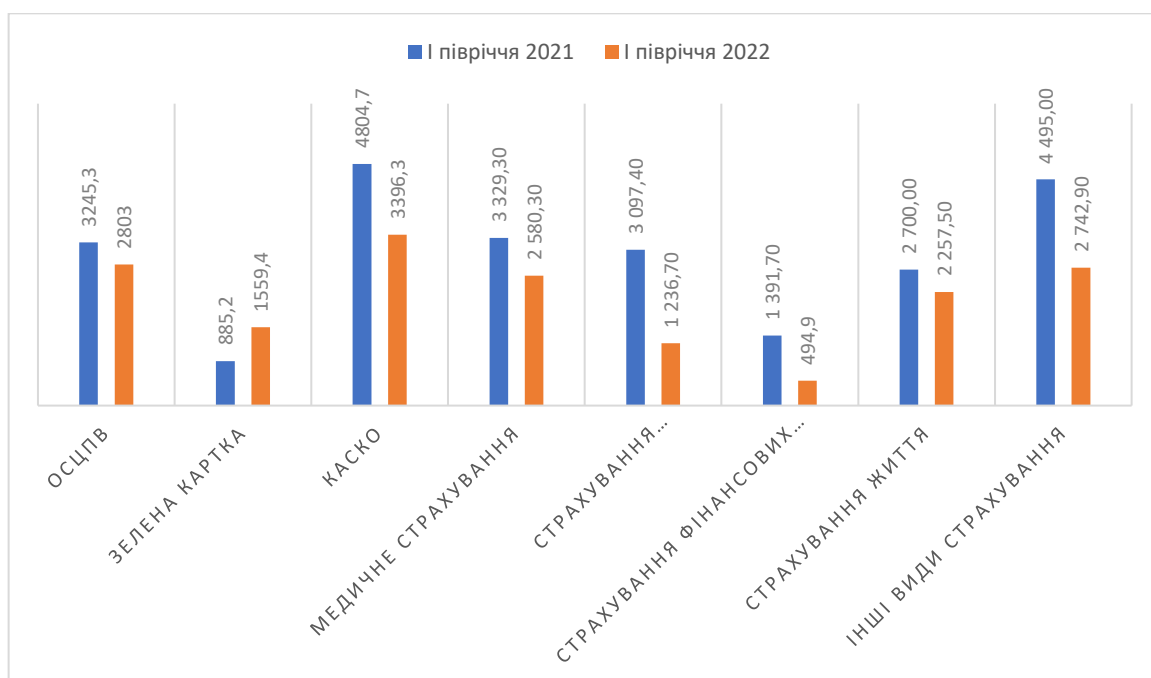

Рисунок 2.1 – Структура страхового портфеля українських компаній в розрізі класів страхування за 1 півріччя 2021-2022 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [35, с.8]

На рис. 2.1 порівнюються показники різних видів страхування у 2021 році та першій половині 2022 року, що показує, як змінився український ринок страхування під впливом війни та економічної нестабільності.

ОСЦПВ, зменшилися на 13%, з 3 245,3 млн грн у 2021 році до 2 803 млн грн у 2022 році. Це зниження свідчить про зниження активності у сфері страхування транспортних засобів, ймовірно, через зменшення використання автомобілів та меншу кількість нових договорів.

Договори «Зелена картка», зросли на 76%, з 885,2 млн грн до 1 559,4 млн грн. Це значне зростання зумовлене великою кількістю українців, які виїжджають з України на автомобілях та потребують міжнародного страхування.

КАСКО, зменшилися на 30%, з 4 804,7 млн грн до 3 396,3 млн грн. Це значне зниження відображає зниження попиту на добровільне автостраховання через падіння доходів домогосподарств та велику кількість транспортних засобів, що виїжджають з України або знищуються.

Медичне страхування зменшилося на 22% з 3 329,3 млн. гривень до 2 580,3 млн. гривень. Це зниження відображає той факт, що багато компаній призупинили або скоротили програми пільг для працівників під час кризи.

Страхування від нещасних випадків зменшилося на 16%, з 831,2 млн. гривень до 699,7 млн. гривень. Це відображає зменшення кількості індивідуальних та бізнес-контрактів, оскільки люди надавали пріоритет основним витратам.

Страхування майна від пожеж зменшилося на 60%, з 3 097,4 млн. гривень до 1 236,7 млн. гривень. Це зниження було зумовлене високими воєнними ризиками та небажанням страховиків покривати майно в зонах конфліктів.

Страхування фінансових ризиків зазнало найбільшого зниження, з 1 391,7 млн. гривень до 494,9 млн. гривень, що становить падіння на 64%. Це відображає поширену невизначеність та призупинення багатьох бізнес-операцій.

Страхування життя зменшилося на 16%, з 2,7 млрд гривень до 2,2575 млрд гривень. Це зниження свідчить про те, що довгострокові фінансові продукти стають менш популярними на тлі економічної невизначеності.

Інші види страхування зменшилися на 39%, з 4,495 млрд гривень до 2,7429 млрд гривень. Це відображає загальне скорочення неперіоритетних страхових продуктів.

Ринок страхування у 2022 році значно скоротився порівняно з 2021 роком. Єдиним сегментом, який зазнав зростання, було страхування «зелених карт», головним чином через масштабну імміграцію. Усі інші сегменти скоротилися, зокрема страхування майна та від нещасних випадків, страхування фінансових ризиків та страхування КАСКО. Ці зміни демонструють прямий вплив умов воєнного часу на структуру та динаміку страхового ринку України.

Ця ситуація також серйозно вплинула на учасників страхового ринку, зокрема на самі страхові компанії. Багато компаній стикаються зі зниженням

доходів, зростанням ризиків та необхідністю адаптувати свої бізнес-моделі до нової реальності. Зниження попиту на ключові страхові продукти в поєднанні зі зростанням кількості страхових випадків та скороченням інвестиційних можливостей послабило фінансову стабільність страхових компаній. Як наслідок, багато страховиків були змушені оптимізувати витрати, переглянути свої портфелі та зосередитися на підтримці ліквідності та платоспроможності в складних економічних та соціальних умовах [35, с.3]. У табл. 2.2 показано зміни у складі учасників страхового ринку.

Таблиця 2.2 – Зміни у складі вітчизняних страхових компаній у 2022 році

К-ть страховиків у ДРФУ	01.01.2022		01.03.2022		01.09.2022	
	ДРФУ	ліцензіати	ДРФУ	ліцензіати	ДРФУ	ліцензіати
Всього, з них:	156	144	145(-11)	142(-2)	140(-5)	140(-2)
non-life	143	131	132(-11)	129(-2)	127(-5)	127(-2)
life	13	13	13	13	13	13

Джерело: розроблено автором на основі [35, с.3]

Станом на 1 січня 2022 року загалом налічувалося 156 страховиків, з яких 144 мали активні ліцензії. 143 з них були страховиками, що пов'язані зі страхуванням життя, а 13 – страховиками життя.

До 1 березня 2022 року загальна кількість страховиків вже скоротилася до 145 (зменшення на 11), при цьому ліцензованих компаній було 142 (–2 порівняно з січнем). Спад відбувся виключно в сегменті страхування життя, який втратив 11 компаній у реєстрі та 2 серед ліцензованих.

Кількість страховиків життя залишилася стабільною на рівні 13. Станом на 1 вересня 2022 року кількість страховиків ще більше зменшилася до 140 (–5 порівняно з березнем), тоді як кількість ліцензованих компаній залишилася 140 (–2). Знову ж таки, всі скорочення спостерігалися серед страховиків, що не пов'язані зі страхуванням життя, кількість яких зменшилася зі 132 до 127.

Дані чітко показують, що кількість страхових компаній продовжувала скорочуватися протягом 2022 року, особливо в секторі страхування, відмінного від страхування життя. Це свідчить про те, що через виклики, спричинені війною та

економічною нестабільністю, деякі компанії або припинили діяльність, або їхні ліцензії були відкликани, або вони об'єдналися.

Натомість, сектор страхування життя залишався стабільним, що свідчить про те, що ці компанії є більш фінансово стійкими або менш схильними до короткострокових ринкових потрясінь.

Загалом, ця тенденція відображає консолідацію на страховому ринку, коли слабші гравці залишають ринок, тоді як страховики, що залишилися, зосереджуються на підтримці стабільності ринку та адаптації до нового операційного середовища під час кризи.

Взагалі якщо дивитися як війна вдарила по бізнесу, то потрібно дивитися як змінюються обсяги бізнесу [35, с.5]. За рис. 2.3 показано як скорочувався ринок.

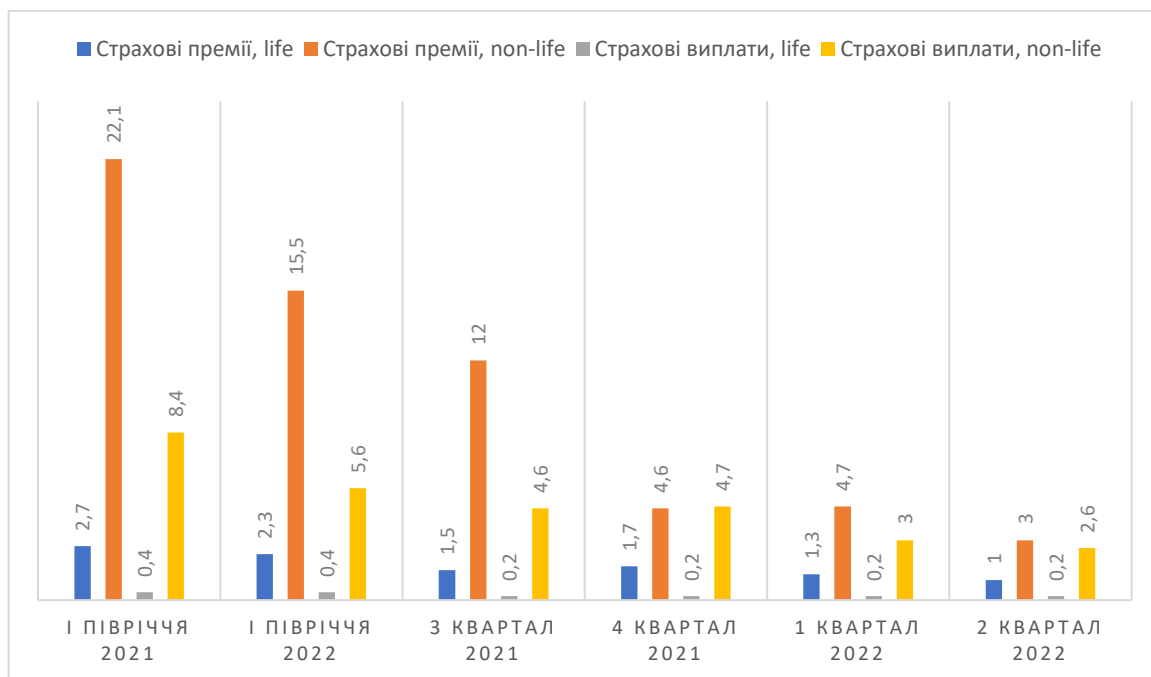

Рисунок 2.3 – Показники страхових премій та виплат компаній в Україні за 2021-2022 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [35, с.5]

Дані свідчать про значне зниження страхової діяльності у 2022 році порівняно з 2021 роком. У першій половині 2022 року загальний обсяг премій знизився на 28% (з 22,1 млрд гривень до 15,5 млрд гривень), тоді як страхові виплати зменшилися на 32% (з 8,4 млрд гривень до 5,6 млрд гривень). Сектор

страхування життя також зазнав спаду, премії впали з 2,7 млрд гривень до 2,3 млрд гривень.

Щоквартальна динаміка свідчить про продовження тенденції до зниження: у третьому кварталі 2021 року премії досягли 12 млрд гривень, а потім незначно знизилися на 4% до 11,3 млрд гривень у четвертому кварталі. Тенденція до зниження посилилася у 2022 році, премії впали на 16% у першому кварталі (до 8,4 млрд гривень) та ще на 13% у другому кварталі (до 7,1 млрд гривень).

Виплати за страховими відшкодуванням також продемонстрували тенденцію до зниження: вони впали на 36% (до 3 млрд гривень) у першому кварталі 2022 року та на 13% (до 2,6 млрд гривень) у другому кварталі. Загалом, ці цифри відображають значне падіння як зібраних премій, так і виплат за страховими відшкодуванням, що свідчить про загальне уповільнення темпів зростання на страховому ринку, на яке вплинула економічна та військова ситуація.

Страхові компанії можуть відігравати роль потужних інвесторів у національній економіці, тому важливо контролювати, як саме розміщуються кошти технічних і математичних резервів. Це можуть бути інвестиції в економіку України, державні цінні папери, банківські депозити, банківські метали, акції та інші інструменти.

Аналіз структури вкладених ресурсів показує[36, с.6], що протягом останніх п'яти років страховики поступово збільшували частку депозитів у банках, якщо у 2020 році вони становили 25% від обсягу прийнятих активів для покриття резервів, то в 2023 році цей показник зріс до 28%. Аналогічно з року в рік збільшувалася частка інвестицій у державні цінні папери: з 28% у 2020 році до 32% у 2023 році.

Водночас вкладення у нерухомість у 2023 році були мінімальними, лише 5% від прийнятих активів, що свідчить про те, що основним джерелом інвестиційного доходу стали ОВДП, тоді як реальні інвестиції в розвиток економіки, промисловості та будівництва залишаються незначними. Причиною такої тенденції є високі процентні ставки за депозитними сертифікатами НБУ та ОВДП, що спонукає страховиків віддавати перевагу операціям із цінними паперами

Розуміння структури активів страхової компанії має вирішальне значення для оцінки її інвестиційних стратегій, управління ліквідністю та загальної фінансової стійкості. Спостерігаючи за змінами в розподілі активів протягом 2020, 2021, 2022 та 2023 рр., ми можемо визначити загальні тенденції на страховому ринку та зрозуміти, як страхові компанії адаптуються до змін у економічному та геополітичному середовищі[37, с.4]. За рис. 2.4 розглядається склад активів компаній зі страхування життя.

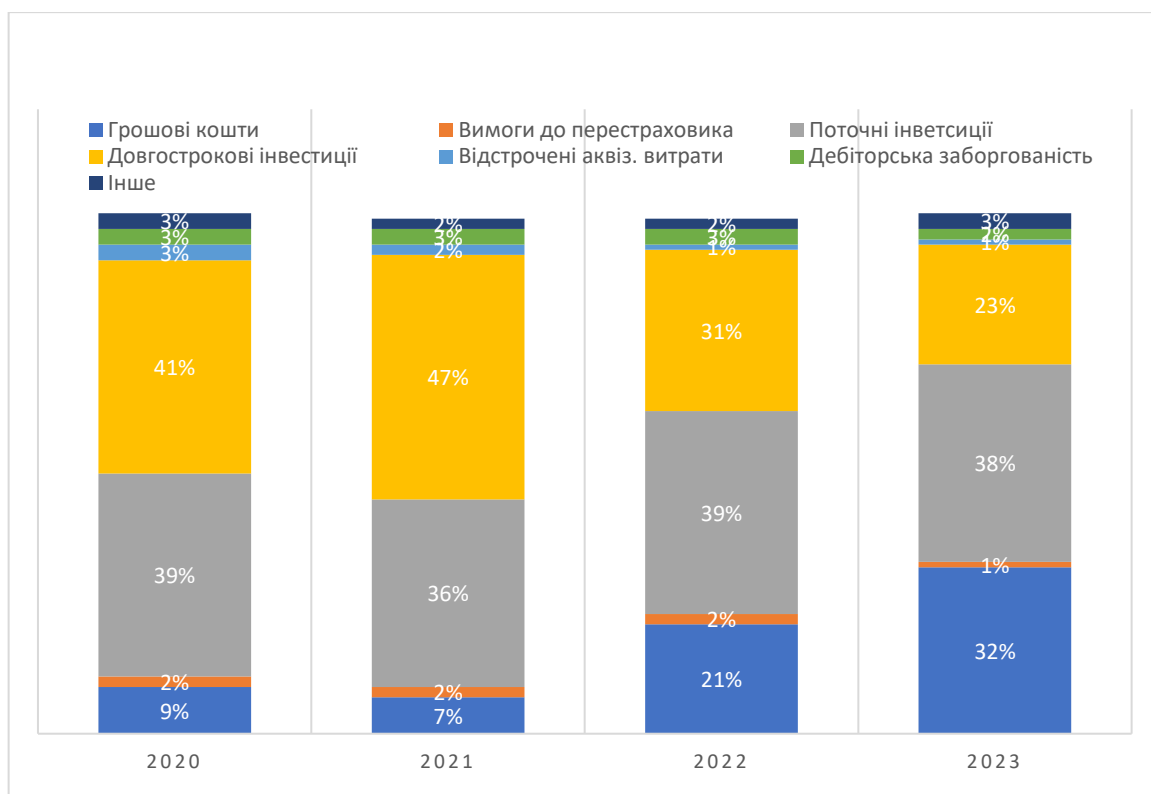

Рисунок 2.4 – Структура активів компаній України зі страхування життя за 2020-2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [37, с.4]

У 2020 році довгострокові інвестиції становили 41% структури активів, формуючи основу інвестиційних портфелів страхових компаній. Така висока концентрація на довгострокових інструментах відображає тенденцію страхових компаній прив'язувати свої портфелі до передбачуваних активів, що генерують дохід, протягом відносно стабільних періодів. Поточні інвестиції, на рівні 39%, також відіграли значну роль, що підкреслює необхідність створення диверсифікованого портфеля для балансування довгострокової безпеки,

короткострокової ліквідності та тактичного розподілу. Дебіторська заборгованість за перестраховуванням становила 2%, що свідчить про те, що залежність страхових компаній від угод про розподіл ризиків з перестраховиками залишається обмеженою. Грошові кошти становили 9%, що достатньо для задоволення операційних потреб, зберігаючи при цьому розумний рівень ліквідності без впливу на довгострокову прибутковість. Загалом, структура у 2020 році відображала традиційну, інвестиційно-орієнтовану модель, в якій ліквідність відігравала другорядну, але важливу роль.

У 2021 році страхові портфелі ще більше підкреслили стабільність довгострокових інвестицій. Частка довгострокових інвестицій зросла до 47%, що свідчить про те, що на тлі посиленої глобальної економічної невизначеності страховики навмисно перенаправляли свою стратегічну увагу на безпечніші та передбачуваніші активи. Цей крок страховиків може бути спрямований на вирішення проблеми волатильності процентних ставок та пошук стабільнішої прибутковості для виконання довгострокових зобов'язань. І навпаки, частка короткострокових інвестицій зменшилася з 39% до 36%, що свідчить про зменшення інструментів, які потребують частого перебалансування в деяких розподілах активів. Це коригування свідчить про те, що страховики надають пріоритет довгостроковому характеру своїх портфелів над активною короткостроковою участю на ринку. Дебіторська заборгованість перестраховувальників залишилася стабільною на рівні 2%, що підтверджує відсутність суттєвих змін у рівнях цесійного ризику та практиці врегулювання. Обсяг готівкових коштів дещо знизився до 7%, що відображає впевненість страхових компаній у тому, що тиск ліквідності є керованим, і що капітал можна ефективніше розподілити на довгострокові інструменти. Портфель 2021 року відображає більш консервативну, але стратегічно впевнену позицію, оскільки страхові компанії зміцнюють свої основні довгострокові інвестиції, одночасно помірно збільшуючи свої буфери ліквідності.

Ситуація суттєво змінилася у 2022 році, що відображає глибокі економічні та геополітичні потрясіння того року. Довгострокові інвестиції різко впали до 31%,

що стало одним із найпомітніших коригувань розподілу активів протягом періоду спостереження. Це зниження свідчить про те, що страховики навмисно ліквідували або призупинили збільшення довгострокових інвестицій через підвищену невизначеність, потенційні ризики оцінки та необхідність підтримувати гнучкість. Тим часом короткострокові інвестиції відновилися до 39%, повернувшись до рівня 2020 року. Це свідчить про те, що страховики повертаються до більш гнучких короткострокових інструментів, щоб швидше реагувати на волатильність ринку та ефективніше керувати ліквідністю. Дебіторська заборгованість за перестраховуванням залишалася близько 2%, що підтверджує, що ці зміни були зумовлені не зміною залежності від перестраховування, а радше результатом стратегічних рішень щодо управління активами. Найбільш значною зміною стало суттєве збільшення грошових коштів до цілих 21%. Це вражаюче накопичення ліквідності свідчить про те, що страхові компанії прийняли чіткі стратегії уникнення ризику, що дозволяє їм справлятися з потенційними стрибками страхових випадків, протистояти волатильності ринку та підтримувати фінансову стабільність у невизначені часи. 2022 рік став поворотним, оскільки ліквідність та гнучкість явно перевищували довгострокові інвестиційні зобов'язання.

До 2023 року ця реструктуризація активів стала ще більш вираженою. Довгострокові інвестиції скоротилися до 23%, що свідчить про те, що страховики продовжують відмовлятися від довгострокових активів і ще не готові повернутися до докризових інвестиційних моделей. Це подальше зниження підкреслює довгостроковий стратегічний зсув, страховики надають пріоритет гнучкості та стабільності над стратегією, орієнтованою на дохідність. Страховики, як правило, вибирали інструменти, що поєднують дохідність та ліквідність, щоб швидше реагувати на економічні коливання. Обсяг грошових коштів досяг 32%, що є чотирирічним максимумом, що відображає високу важливість, яку страхові компанії надають накопиченню ліквідності. Збільшення коефіцієнта грошових коштів відображає розсудливу стратегію страхових компаній, спрямовану на підтримку операційної стійкості, своєчасне виконання зобов'язань перед клієнтами та збереження фінансової стабільності в умовах постійної невизначеності.

Загалом, зміни портфеля з 2020 по 2023 рік чітко відображають тенденцію до зростання ліквідності та зниження довгострокового ризику. Подальше скорочення довгострокових інвестицій свідчить про те, що страховики все більше схильні інвестувати в більш гнучкі класи активів, а не в довгострокові інвестиційні інструменти. Тим часом подальше зростання грошових коштів свідчить про те, що страховики приділяють велику увагу зміцненню короткострокових фінансових резервів та забезпеченню платоспроможності в невизначеному ринковому середовищі.

Ці тенденції разом свідчать про те, що компанії зі страхування життя прийняли більш обережну, орієнтовану на ліквідність стратегію, надаючи пріоритет стабільності, гнучкості та стійкості у відповідь на нестабільне економічне середовище останніх років.

2.3 Аналіз індикаторів безпеки і загроз страхування в Україні

Показники страхової безпеки являють собою узагальнені кількісні орієнтири, що використовуються для оцінювання фінансової стійкості страхових компаній. Вони відображають різні аспекти функціонування страховика, пов'язані з формуванням ресурсів, управлінням ризиками та виконанням зобов'язань перед клієнтами. Сукупність таких характеристик дає змогу визначити рівень надійності компанії та оцінити стан страхової діяльності в ширшому контексті ринку.

Водночас страховий ринок України стикається з численними загрозами, які перешкоджають його подальшому функціонуванню. До них належать системні ризики, пов'язані з війною та втратою активів, зниження платоспроможності домогосподарств і компаній, недостатнє добровільне страхування та низький рівень фінансової грамотності. Крім того, зовнішні загрози, такі як глобальні економічні потрясіння, кіберризики та обмежена інтеграція системи страхування України з європейськими та міжнародними ринками, ще більше ускладнюють ситуацію.

Усередині країни страхові компанії стикаються зі слабкою капіталізацією, високою залежністю від перестраховування, високими ризиками шахрайства та низькою довірою населення до страхових установ.

Комплексний аналіз індикаторів безпеки та загроз дає зрозуміти, наскільки ефективно страхова галузь виконує свої функції захисту та інвестицій. Це також допомагає визначити стійкість страховиків до кризових потрясінь і роль страхування у забезпеченні ширшої фінансової стабільності. Виявлення найбільш критичних загроз і оцінка показників безпеки формують основу для прийняття стратегічних рішень, покращення нагляду, регулювання та зміцнення політики страхового ринку.

Страхові премії компаній страхування життя є одним із ключових показників фінансової стійкості та розвитку страхового ринку. Вони відображають рівень довіри населення до довгострокових фінансових інструментів, обсяг накопичувальних продуктів та здатність страховиків забезпечувати виконання своїх зобов'язань у майбутньому. Аналіз динаміки страхових премій у 2021–2024 роках дозволяє оцінити вплив воєнних та економічних факторів на сегмент страхування життя, визначити основні тенденції та можливі ризики, а також сформулювати висновки щодо поточного стану і перспектив розвитку цього ринку [38]. Нижче наведена таблиця систематизує ключові показники та зміни у сфері страхування життя за досліджуваний період. У табл. 2.4 розглядаються страхові премії компаній зі страхування життя в динаміці за 2021-2024 роки.

Таблиця 2.4 – Структура активів компаній зі страхування життя в Україні за період 2021-2024 рр.

Роки	Премії, тис грн	Темп, %
2021	5 604 025	18,74%
2022	4 801 005	-14,33%
2023	5 163 717	7,56%
2024	4 762 618	-7,77%

Джерело: розроблено автором на основі [38]

Ринок страхування життя зазнавав нестабільної динаміки між 2021 і 2024 роками, що безпосередньо відображає вплив військових, економічних та соціальних факторів на попит населення на довгострокові страхові продукти. У 2021 році дохід від премій досяг 5 604 025 тисяч гривень, що стало можливим завдяки підвищенню довіри споживачів після пандемії та загальній економічній стабільності. Однак у 2022 році ринок зазнав значного спаду, а дохід від премій впав до 4 801 005 тисяч гривень, що на 14,33% менше, ніж у попередньому році. Це зниження було пов'язане з початком повномасштабної війни, скороченням доходів населення та зміною пріоритетів фінансових витрат.

У 2023 році ринок частково відновився, страхові премії зросли до 5 163 717 тисяч гривень, що на 7,56% більше. Це свідчить про те, що страхові компанії адаптуються до нового ринкового середовища, онлайн-продажі стрімко зростають, а інтерес населення до ощадних продуктів поступово відновлюється, особливо на тлі зростаючого попиту на фінансову безпеку. Однак у 2024 році ринок знову скоротився, а страхові премії впали до 4 762 618 гривень, що на 7,77% менше. Це було спричинено такими факторами, як економічна нестабільність, постійно високий ризик, інфляційний тиск та зниження здатності людей інвестувати в довгострокове страхування життя.

Загалом, ринок демонстрував волатильну тенденцію протягом періоду аналізу, але загалом знизився, причому загальні показники у 2024 році були нижчими, ніж у 2021 році. Це свідчить про те, що галузь страхування життя є дуже чутливою до зовнішніх потрясінь, а також підкреслює необхідність для страхових компаній підвищувати свою стійкість, вдосконалювати продукти та активно розширювати цифрові канали продажів, щоб підвищити доступність продуктів та довіру споживачів у складні часи.

Один з найважливіших показників оцінки безпеки страхової системи включає фінансово-економічні показники, які демонструють здатність галузі залишатися платоспроможною та прибутковою, незважаючи на зовнішній тиск. Найважливішим показником є коефіцієнт достатності капіталу, який вимірює здатність страховика поглинати потенційні збитки. З 2022 року багато українських

страхових компаній зіткнулися з частковими втратами активів через знищення активів, знецінення інвестицій та труднощі в управлінні ліквідністю. Хоча Національний банк України як регулятор запровадив суворіші стандарти моніторингу платоспроможності [39], менші страховики продовжують мати труднощі з підтримкою необхідного рівня капіталу.

Як і вся фінансова система, страхова галузь дуже залежить від демографічних показників та соціально-економічної динаміки. Зміни в чисельності населення, розподілі доходів, умовах ринку праці та соціальній поведінці безпосередньо впливають як на попит, так і на пропозицію на страховому ринку. В Україні демографічний спад, масштабна міграція та постійна соціально-економічна невизначеність є одними з найсуттєвіших довгострокових загроз стабільності страхової системи.

Тотальна війна загострила й без того погані демографічні тенденції [40]. Ще до 2022 року Україна вже зіткнулася зі старінням населення, зниженням народжуваності та еміграцією. Війна загострила ці процеси, створивши те, що можна охарактеризувати як демографічний шок. За різними оцінками, мільйони українців тимчасово або назавжди покинули країну[41]. Для страхової системи це означало пряму втрату клієнтів, особливо на великих міських ринках, де раніше були найбільш сконцентровані добровільні страхові договори, такі як страхування життя, здоров'я та майна.

Крім того, міграція особливо вплинула на економічно активне населення віком від 20 до 45 років, яке є основними споживачами продуктів довгострокового та сімейного страхування. Цей відтік населення скоротив базу клієнтів у країні та кількість платників соціального страхування. З макроекономічної точки зору це послабило стійкість як приватних, так і державних систем страхування.

Особливо тривожною тенденцією є можливість постійної еміграції. Хоча деякі українці можуть зрештою повернутися додому, багато хто вже інтегрувався в ринок праці та соціальну систему ЄС [42], придбавши страховку за кордоном. Такий перерозподіл страхувальників на іноземні ринки створює структурні прогалини, які важко заповнити всередині країни. В результаті страхова галузь

стикається не лише з тимчасовим падінням попиту, але й з фундаментальним зрушенням у своїй демографічній основі.

Крім того, нове законодавство, яке дозволяє чоловікам віком до 22 років [43] виїжджати з України для навчання або роботи за кордоном, може ще більше погіршити цю ситуацію. Хоча така політика має сенс з точки зору освіти та мобільності, вона може зменшити майбутній резерв робочої сили, доступний страховикам. Відтік молодих, добре освічених фахівців обмежує можливості галузі до оновлення, інновацій та цифрової адаптації. У довгостроковій перспективі дефіцит людського капіталу може уповільнити модернізацію та збільшити операційну залежність від старшого, менш кваліфікованого персоналу.

Поряд із закордонною міграцією, Україна також стикається з проблемою старіння населення [44]. Частка людей похилого віку зростає, тоді як кількість людей працездатного віку зменшується. Цей демографічний зсув змінює структуру страхових ризиків та впливає на асортимент продуктів. Попит на страхування життя та довгострокові пенсійні продукти може зростати, але зі зменшенням співвідношення платників внесків до бенефіціарів, здатність страховиків виконувати ці обов'язки стає дедалі обмеженішою.

Старіння суспільства також призводить до зростання витрат на медичне страхування та відповідного збільшення попиту на медичне страхування. Однак цей попит часто надходить від груп з низьким рівнем доходу та вищим рівнем ризику, що створює негативний відбір для страховиків. Страхові внески повинні зростати, щоб компенсувати підвищену ймовірність страхових подій, але багато пенсіонерів або пенсіонерів з низьким рівнем доходу не можуть дозволити собі ці витрати. В результаті розриви в покритті збільшуються, і сегменти населення, які найбільше потребують захисту, залишаються незастрахованими.

Демографічні проблеми також впливають на макроекономічну стабільність. Скорочення робочої сили означає зниження податкових надходжень та уповільнення зростання ВВП, що послаблює загальну економічну базу для страховиків, які залучають клієнтів. Це, у свою чергу, обмежує зростання

проникнення страхування, яке в Україні залишається значно нижчим за середній показник по ЄС.

Зниження доходів домогосподарств та їх купівельної спроможності. Соціально-економічні загрози, з якими стикається система страхування, тісно пов'язані зі зниженням реальних доходів та послабленням фінансової стабільності домогосподарств [45]. Тривалі війни призводять до безробіття, скорочення виробництва та краху цілих секторів економіки. Висока інфляція серйозно підірвала купівельну спроможність пересічних громадян. Зіткнувшись з економічними труднощами, домогосподарства часто надають пріоритет базовому споживанню, продуктам харчування, комунальним послугам та оренді, тоді як страхування часто розглядається як незначна витрата.

Ця зміна пріоритетів витрат призвела до різкого скорочення ринку добровільного страхування. Страхування життя, подорожей та майна, які залежать від доходу, зазнали значного скорочення. Лише обов'язкове страхування, наприклад, автоцивілка залишилася стабільною, хоча й тут спостерігалися відмови та розірвання полісів. Зниження добровільного страхування безпосередньо вплинуло на прибутковість страховиків, оскільки ці сегменти традиційно пропонують вищу маржу та можливість будувати довгострокові відносини з клієнтами.

Нерівність доходів також відіграє значну роль. Війна збільшила розрив між тими, хто має стабільну зайнятість, часто в ІТ-галузі або експортній галузі, та тими, хто стикається з безробіттям або нестабільною зайнятістю. В результаті страховики стикаються з поляризованим ринком: невеликою групою фінансово забезпечених клієнтів, які можуть дозволити собі комплексне страхування, та великою групою громадян, для яких страхування є недоступною розкішшю. Така соціально-економічна поляризація зменшує диверсифікацію ризиків і робить ринок більш вразливим до потрясінь.

Скорочення населення, падіння доходів та поведінкова недовіра разом створюють багатогранну загрозу для сталості страхової системи. Ці фактори взаємодіють та підсилюють один одного. Скорочення населення зменшує потенційну клієнтську базу, економічні труднощі обмежують фінансові

можливості, а низька довіра перешкоджає участі в механізмах розподілу ризиків. Разом ці фактори підривають основи сталого ринку страхування.

У довгостроковій перспективі ці соціально-економічні та демографічні проблеми можуть уповільнити післявоєнне економічне відновлення України. Невелике, старіюче населення означає низький внутрішній попит на фінансові продукти, тоді як нестача молодих фахівців стримує інновації. Без проактивних політичних втручань, таких як заохочення зворотної міграції, освітні реформи та програми підвищення обізнаності громадськості, страхова галузь може зіткнутися з тривалою стагнацією.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ТА ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

3.1 Світовий досвід розвитку страхування та можливість його імплементації в Україні

Сьогодні страхова галузь є вирішальним механізмом забезпечення стабільності, безперервності та стійкості фінансової системи та національного економічного розвитку. На тлі зростаючої невизначеності, зростання глобальних ризиків, частих криз та постійної економічної реструктуризації національні страхові системи стають незамінними інструментами для захисту суб'єктів господарювання від збитків, перерозподілу ризиків, підтримки інвестиційного потенціалу та посилення національної фінансової безпеки. Для країн, які переживають глибоку модернізацію, галузеву реструктуризацію, післявоєнне відновлення або інтеграцію у світові фінансові ринки, роль страхування стає дедалі помітнішою, оскільки воно є не лише економічним інститутом, а й фундаментальною інфраструктурою для політики сталого розвитку.

Тому вивчення досвіду розвитку світової страхової галузі є необхідним аналітичним кроком у формулюванні наукових рекомендацій та зміцненні страхового ринку України та національної фінансової безпеки. Міжнародна практика відображає десятиліття накопиченої інституційної еволюції, регуляторної адаптації до криз, інтеграції цифрових інновацій, ефективних бізнес-моделей, нового захисту від ризиків, актуарної модернізації, впровадження стандартів Solvency II, ESG-орієнтованих підходів та формування стабільних державно-приватних страхових партнерств. Глобальний страховий ландшафт не лише демонструє різноманітність операційних моделей у країнах з різною економічною

структурою, але й розкриває універсальні принципи та функціональні моделі, що сприяють підвищенню системної стабільності.

Для України такі порівняльні аналізи є особливо важливими в контексті європейської інтеграції, післявоєнного відновлення, реконструкції критичної інфраструктури, підвищення привабливості фінансового сектору для інвестицій та побудови довгострокової фінансової стабільності. Світовий досвід дозволяє нам визначити, які стратегічні підходи, регуляторні інструменти та інституційні механізми ефективно адаптовані до внутрішніх обставин, враховуючи при цьому національні економічні особливості, сучасну архітектуру фінансової системи, структурні дисбаланси та необхідність глибокої модернізації ринкової інфраструктури.

Тому цей розділ зосереджений на визначенні ключових теоретичних та практичних принципів розвитку страхування в рамках провідних світових фінансових систем, аналізі їхніх структурних характеристик, регуляторних баз, стратегічних пріоритетів та сучасних тенденцій. Особливу увагу приділено потенціалу реформування та зміцнення українського страхового ринку, спираючись на міжнародний досвід, у контексті підвищення національної фінансової безпеки. Цей аналіз закладе концептуальну основу для подальших досліджень перспектив розвитку українського страхового ринку, пріоритетів управління ризиками та формування ефективної страхової політики в сучасних умовах.

Страховий ринок Японії став одним із найсильніших [46], структурно організованих та найстійкіших у світі. Вони переживають довгостроковий перехідний період, економічну реструктуризацію, післявоєнне відновлення та перебудову систем, таких як Україна. Японська модель, це не просто історія про зростання страхових компаній. Японія створила національну культуру усвідомлення ризиків, фінансового захисту та довгострокової довіри до інституційних фінансів. Страхування в Японії не розглядається як другорядний необов'язковий фінансовий продукт. Воно стало ключовим компонентом того, як суспільство захищає себе, як домогосподарства накопичують заощадження, як

бізнес планує розвиток та як національна держава керує вразливістю. Ця системна культурна інтеграція є першим уроком для України.

Історично склалося так, що Японія зазнала величезних руйнувань і травм після Другої світової війни. Страхування стало одним із інструментів відновлення фінансової безпеки домогосподарств, забезпечення довгострокового накопичення капіталу та посилення макроекономічної стабільності. Уряд підтримував розвиток страхової галузі не лише шляхом регулювання, але й як стратегічний елемент національної відбудови та економічної модернізації. Страхування життя мало особливо важливе значення в Японії. Воно розвивалося не лише як інструмент компенсації ризиків, але й як інструмент довгострокових заощаджень та інвестицій. Це дозволило японським страховим компаніям накопичити значний інституційний капітал, який, у свою чергу, фінансував промислове зростання, будівництво інфраструктури та розширення великих корпорацій. Це демонструє, що страхова галузь може перетворитися з пасивного сектору, орієнтованого на виплати, на активний двигун фінансового розвитку.

Ще однією ключовою характеристикою Японії є тісний зв'язок між страховою, банківською, пенсійною системами та конгломератами. Конгломератна модель глибоко інтегрує страхування в корпоративне управління, управління ризиками та довгострокове планування. Агентство фінансових послуг Японії (FSA) встановило суворі регуляторні стандарти [47], які наголошують на стабільності та консервативній інвестиційній практиці, а не на спекулятивному прагненні до прибутку. Ця регуляторна філософія захистила страхову галузь навіть у періоди національної економічної стагнації, такі як «втрачене десятиліття» 1990-х років [48]. Японські страхові компанії залишалися стабільними, а їхні фонди страхування життя продовжували відігравати життєво важливу роль як інституційні інвестори протягом десятиліть потрясінь.

Сучасна Японія стала одним із провідних світових гравців у спеціалізованому страховому секторі. Через вплив стихійних лих Японія розробила надійне страхування від катастрофічних ризиків, параметричне страхування від землетрусів та високодосконалі актуарні моделі для екстремальних подій. Крім

того, Японія досягла значного прогресу в довгостроковому страхуванні життя, медичному страхуванні, страхуванні від раку та продуктах на основі телематичних технологій. Це демонструє, що японський страховий ринок здатний постійно адаптуватися, впроваджувати інновації та інтегрувати технології, зберігаючи при цьому довгострокову консервативну інвестиційну основу. Поєднання передової розробки продуктів та довгострокового управління капіталом є однією з найбільш унікальних переваг японської страхової галузі.

Для України шлях розвитку Японії пропонує уроки, які можна безпосередньо застосувати. Сьогодні Україна вступає в період повоєнної відбудови, стикаючись з численними ризиками, невизначеностями та значними структурними економічними трансформаціями. Як і Японія в середині 20-го століття, Україні необхідно створити механізми, які не лише пом'якшують ризики, але й накопичують довгостроковий фінансовий капітал у межах своєї національної системи, а не експортують його за кордон. Розвиток високонадійної, культурно інтегрованої галузі страхування життя може стати основним джерелом внутрішнього інвестиційного капіталу в Україні. За умови належної структури страховий ринок може стати вирішальним стовпом фінансування повоєнної відбудови.

Україні потрібно повчитися з кількох фундаментальних принципів, прийнятих Японією. По-перше, страхування має бути інструментом національної стабільності, а не маргінальним продуктом. По-друге, страхування життя має розвивати сильні довгострокові заощаджувальні функції для акумуляції внутрішніх інвестиційних ресурсів та зменшення залежності від іноземного капіталу. По-третє, регулювання повинно надавати пріоритет сталому розвитку, якості управління, актуарній точності та прозорості ризиків, а не короткостроковій лібералізації ринку. По-четверте, Україні слід активно сприяти інтеграції страхових компаній, пенсійних фондів, банків та довгострокової промислової політики. По-п'яте, у найближчі десятиліття Україна зіткнеться з нестандартизованими національними ризиками, тому страхування від стихійних лих та воєнних ризиків має бути спеціалізованим, подібно до підходу Японії до розробки моделей землетрусів.

Страховий ринок США є однією з найбільш диверсифікованих, технологічно конкурентоспроможних, фінансово стійких та впливових страхових екосистем у світі[49]. На відміну від Японії, розвиток страхової галузі США не був централізованим чи культурно однорідним. Натомість її зростання зумовлене конкуренцією серед підприємців, масштабними фінансовими інноваціями, сильною інвестиційною культурою, надійною правовою системою для передачі ризиків та постійною адаптацією до нових видів економічної діяльності. Ринок США надзвичайно складний, сильно сегментований та пропонує широкий спектр продуктів з високим ступенем спеціалізації. Однак саме ця складність робить його гнучким, швидкозростаючим та здатним до постійного самовпровадження в міру розвитку економіки. Страхова галузь США тісно пов'язана зі структурою американського капіталізму, індивідуальною автономією та накопиченням ризику на ринках, у домогосподарствах, підприємствах та фінансовому секторі.

Історично розвиток страхової галузі США відбувався паралельно з індустріалізацією, урбанізацією та швидким розширенням споживчих ринків. У США страхування стало невід'ємною частиною приватного бізнес-середовища дуже рано, головним чином через високий економічний ризик, нестабільні ринкові цикли та розширення підприємницької діяльності. На відміну від Японії, яка розглядала страхування переважно як агрегатор національних заощаджень, американська модель перетворила страхування на передовий механізм ціноутворення ризиків, тим самим сприяючи інноваціям. Кожен сектор ринку, що розвивається, у США, автомобільна промисловість, технології, фармацевтика, велике сільське господарство та фінанси, негайно потребував нових інструментів передачі ризиків. Це сприяло розвитку ринку, де актуарна наука, правова база та фінансова інженерія розвивалися паралельно. Сполучені Штати фактично створили систему страхування, яка постійно впроваджує нові продукти зі швидкістю, що значно перевищує адаптивність більшості регуляторних систем у світі.

Ще однією ключовою характеристикою страхової системи США є її фрагментоване та конкурентне середовище. Регулювання здійснюється переважно урядами штатів[50], а не федеральним урядом, а це означає, що страхові компанії

повинні працювати за різними регуляторними рамками в одній країні. Хоча це ускладнює стандартизацію, це також змушує страховиків впроваджувати інновації, диференціювати та розробляти передові практики андеррайтингу. США є одним з найбільших у світі центрів перестрахування, цінних паперів, пов'язаних зі страхуванням на ринку капіталу, облігацій на випадок катастроф, параметричних інструментів передачі ризиків та альтернативного фінансування ризиків. Величезні світові фінансові ринки Нью-Йорка та Чикаго, а також потік світового капіталу, перетворили страховий ринок США на гібрид традиційного страхування та торгівлі ризиками на ринку капіталу.

Сполучені Штати також досягли високого ступеня інтеграції в таких сферах, як страхування, охорона здоров'я [51], фармацевтика, системи пільг для роботодавців та приватні пенсійні рахунки. Особливо слід зазначити, що медичне страхування в США є не просто продуктом захисту, а й ключовим компонентом соціально-економічної системи. Страхування, пов'язане з пенсіями, продукти, ануїтетні структури, інструменти страхування управління капіталом та передове планування виходу на пенсію становлять значну частку інституційного капіталу в США. Страхові компанії продовжують відігравати життєво важливу роль в інвестиціях на ринку капіталу, сек'юритизації та продуктах структурованого фінансування. Американська модель довела, що страхування може служити не лише інструментом хеджування ризиків, але й ефективним засобом підтримки ліквідності ринку та стимулювання циклів приватних інвестицій.

Для України модель розвитку США пропонує ще один орієнтир. Японія демонструє, як страхування може стабілізувати суспільство через колективну довіру та довгострокове, консервативне накопичення капіталу, тоді як США демонструють, як страхування може підтримувати проактивні інновації, відкриту конкуренцію та динамічну монетизацію ризиків. Україна може повчитися на досвіді США, наприклад, у сфері спеціалізації продуктів, швидкого розвитку продуктів, активного розвитку нішевих страхових підприємств та інтеграції з сектором розвитку бізнесу. Україні слід заохочувати страхові компанії до розробки спеціалізованих ризикових продуктів, таких як: страхування технологічного

сектору, страхування кіберризиків, страхові продукти для малих і середніх підприємств, інновації у сільськогосподарському страхуванні, страхування від переривання бізнесу та, зрештою, сек'юритизовані структури ринку військового ризикового капіталу. Американська модель демонструє, що ринок страхування може бути двигуном підприємництва, розширення малого бізнесу, співпраці у сфері фінтех та швидкого економічного зростання.

Якщо Україна зможе поєднати філософію довгострокової довіри та заощаджень Японії з підприємницькою та інноваційною моделлю США, вона зможе побудувати гібридний ринок страхування, який зможе як акумулювати внутрішній капітал для реконструкції, так і розробляти передові інструменти фінансування для підтримки розвитку нового бізнесу та подолання високої невизначеності. Досвід США демонструє, що страхування може сприяти економічному зростанню, інвестиційній активності та розвитку приватного сектору.

Ринок страхування Великої Британії є однією з найстаріших, найвпливовіших та найрезультативніших страхових систем у світі. Велика Британія не лише перетворила страхування на внутрішню галузь, але й сформувала основу для глобальної передачі ризиків, що особливо помітно у розвитку Лондонського Ллойда [52], міжнародного морського страхування та корпоративних синдикатів ризиків. Модель страхування Великої Британії розвивалася протягом століть торгівлі, судноплавства, імперської комерції, індустріалізації та глобального фінансового розвитку. Оскільки економіка Великої Британії століттями сильно залежала від закордонної економічної діяльності, вона використовувала страхування як механізм для вирішення складних міжнародних впливів задовго до того, як більшість інших країн створили структуровані ринки ризиків. У цьому сенсі британська страхова галузь стала місцем народження глобального комерційного страхування, глобального перестрахування, професійного андеррайтингу та концепції інституціоналізованої професійної оцінки ризиків.

Філософія страхування у Великій Британії завжди керувалася професійним управлінням ризиками, а не прагненням до масштабного, стандартизованого

роздрібного бізнесу. Модель Ллойда, зокрема, запроваджує синдикований андеррайтинг, диверсифікований розподіл капіталу та високоіндивідуалізовані конфігурації ризиків для унікальних ризиків, які неможливо класифікувати за традиційними класами страхування. Це надає ринку Великої Британії виняткову гнучкість у вирішенні рідкісних типів ризиків, нестандартних комерційних ризиків, політичних ризиків, ризиків тероризму, морських ризиків, ризиків енергетичного сектору, авіаційних ризиків та глобальних корпоративних операційних ризиків. Ринок Великої Британії став еталоном для найскладніших та технологічно розвинених структур ризиків, що андеррайтуються в усьому світі. Завдяки цій спеціалізації, екосистема страхування Великої Британії також стала глобальною базою знань для актуарної науки, структур перестрахування, консультування з питань корпоративних ризиків та розвитку регуляторного регулювання.

Ще однією помітною характеристикою ринку Великої Британії є її надзвичайно складна система регулювання та акцент на системних стандартах платоспроможності. Уряд Великої Британії, зокрема через Управління пруденційного регулювання (PRA)[53] та Управління з фінансової поведінки (FCA)[54], керує складною системою регулювання, що базується на оцінці ризиків, яка наголошує на достатності капіталу, прозорості, управлінській компетентності та контролі ризиків. Система регулювання Великої Британії має міцну світову репутацію та встановлює міжнародні стандарти. Як фінансовий центр, Лондон забезпечує безперешкодний рух страхового капіталу з інвестиційним банкінгом, управлінням активами, товарними ринками, фінтех-інноваціями та глобальним перестрахуванням. Таким чином, британська модель поєднує консервативне інституційне регулювання з висококонкурентним доступом до світових фінансових ринків, створюючи стабільне, але динамічне глобальне страхове середовище.

Сучасна страхова галузь Великої Британії глибоко перебуває під впливом технологічних змін, розвитку страхових технологій, альтернативного перестрахувального капіталу, фінансування та моделювання кліматичних ризиків. Велика Британія бере активну участь у провідній глобальній політиці сталого розвитку, а її страхові компанії є світовими лідерами в таких галузях, як страхові

продукти кліматичного переходу, рішення для параметризації кліматичних ризиків, фінансування зеленої інфраструктури та консалтинг з питань ризиків енергетичного переходу. Ринок Великої Британії також має високий рівень розвитку в галузі кіберстрахування, страхування розширеної відповідальності та фінансового страхування. Поєднання професійного андеррайтингу, глобальних мереж капіталу та регуляторної довіри дозволяє страховій системі Великої Британії досягти унікального балансу між традиціями, інноваціями та інституційною стійкістю.

Для України досвід Великої Британії пропонує глибоке практичне розуміння того, як побудувати глобальний професійний потенціал та спеціалізовану інфраструктуру ризиків. Японія є прикладом культурної довіри, США втілюють конкурентне зростання, зумовлене інноваціями, а Велика Британія демонструє, як страхова галузь може стати глобальним центром стратегічних ризиків з досвідом у складних сферах андеррайтингу. Україна може навчитися на цій моделі для розвитку власних спеціалізованих напрямків: системи андеррайтингу воєнних ризиків, страхування проектів реконструкції, страхування політичних ризиків для іноземних інвесторів, моделювання ризиків сільськогосподарської врожайності, моделі ризиків мережі цифрового управління та консалтингові послуги з питань катастрофічних ризиків. Досвід Великої Британії також показує, що сильна регуляторна база не є перешкодою для зростання, а радше основою для залучення світового капіталу та іноземних страхових компаній через довіру, передбачуваність та професійні стандарти.

Якщо Україна запровадить елементи британської моделі страхування, вона зможе не лише позиціонувати себе як процвітаючий страховий ринок, але й стати професійним центром управління ризиками у Східній Європі. У довгостроковій перспективі, під час реконструкції та інтеграції в європейську фінансову систему, Україна може повчитися на досвіді Великої Британії у сфері мереж перестрахування, складних синдикатних структур, професійного андеррайтингу та інструментів управління ризиками, пов'язаних з ринками капіталу. Успішний досвід Великої Британії демонструє, що страхування може бути перетворене з

внутрішнього механізму захисту на глобальну індустрію знань, яка експортує досвід управління ризиками. Для України застосування цієї моделі допоможе їй перетворитися на стабільний, привабливий та міжнародно інтегрований фінансовий ринок, здатний вирішувати структурні невизначеності та підтримувати довгострокове економічне відновлення.

Підсумовуючи, досвід Японії, Сполучених Штатів та Великої Британії демонструє, що розвиток страхових ринків відбувається за трьома унікальними, але взаємодоповнюючими моделями, довгострокове формування капіталу на основі довіри, динамічна монетизація ризиків, керована інноваціями, та глобальна професійна технологія андеррайтингу. Україна може безпосередньо спиратися на елементи цих моделей під час повоєнної відбудови. Досвід Японії показує, як страхування може стати загальнонаціональним джерелом фінансової впевненості та культури заощаджень. Сполучені Штати продемонстрували, як страхування може сприяти підприємництву, технологічному розвитку та гнучкій управлінню ризиками. Велика Британія показала, як високі стандарти професіоналізму, суворе регулювання та спеціалізація можуть побудувати ринок із глобальним впливом. Якщо Україна зможе стратегічно поєднати ці три елементи, культурний довірчий капітал, розробку інноваційних продуктів та професійний досвід управління ризиками, то вона може створити надійну гібридну систему страхування, яка підтримуватиме реконструкцію, залучатиме інвестиції, стабілізуватиме суспільство та прискорить довгострокову економічну модернізацію.

3.2 Рекомендації щодо підвищення ефективності страхування та забезпечення фінансової безпеки держави

У повоєнний період зміцнення фінансової безпеки України принципово залежить від того, чи зможе національна страхова галузь вийти за межі традиційних операційних можливостей та перетворитися на системного фінансового

стабілізатора, здатного поглинати шоки, підтримувати формування капіталу та забезпечувати стійкість економічної діяльності в умовах довгострокової невизначеності. Страхування не повинно функціонувати як ізольована фінансова послуга, а як взаємопов'язаний інституційний компонент, що підтримує інвестиційні потоки, зберігає національну економічну довіру, захищає виробничий потенціал та дозволяє країні здійснювати довгостроковий стратегічний розвиток, не зазнаючи структурних потрясінь від зовнішніх коливань, геополітичної нестабільності чи катастрофічних подій. Таким чином, побудова національної моделі страхування повинна зосереджуватися не лише на короткостроковій платоспроможності, а й на створенні системи макростійкості, динамічному аналізі ризиків, інтеграції із сучасною аналітичною інфраструктурою та узгодженні з процесами європейської інтеграції для спільного забезпечення фінансування національної реконструкції та поглиблення ринків капіталу. У цьому контексті рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності страхування, повинні зосереджуватися на глибоких інституційних реформах, інтеграції інноваційного моделювання ризиків, розробці колективних механізмів розподілу ризиків та включенні страхування до національної системи управління довгостроковою фінансовою безпекою.

У забезпеченні фінансової безпеки страхових компаній вирішальне значення має впровадження комплексної системи заходів, спрямованих на стабілізацію їхньої діяльності та підвищення ефективності страхування. У сучасному нестабільному середовищі страхові компанії повинні не лише швидко реагувати на кризи, але й будувати довгострокові механізми розвитку для посилення стабільності, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення виконання зобов'язань перед страхувальниками. З цією метою в цій статті пропонується розширена поетапна структура, що охоплює ключові сфери фінансової стабільності та стратегічного вдосконалення страхових компаній. У табл. 3.1 нижче систематично перераховано шість основних фаз підвищення ефективності страхування [55] та забезпечення фінансової безпеки страхових компаній.

Таблиця 3.1 – Етапи фінансової стабілізації та підвищення ефективності страхування

Етап	Назва етапу	Зміст етапу	Основні рекомендації
1	Попередня діагностика фінансового стану	Комплексний аналіз фінансових показників, виявлення причин кризи, оцінка платоспроможності та ліквідності	- Проведення фінансового аудиту - Виявлення слабких ланок у бізнес-процесах - Аналіз структури страхових резервів
2	Надзвичайні заходи для відновлення платоспроможності	Реалізація швидких антикризових дій для стабілізації грошових потоків	- Оптимізація витрат - Реструктуризація боргів - Тимчасове згортання збиткових напрямів
3	Оптимізація операційної діяльності та ризик-менеджменту	Досягнення безпечних показників капіталу, резервів та ризикового навантаження	- Підвищення якості андеррайтингу - Диверсифікація ризиків - Створення стабілізаційного резерву
4	Модернізація системи управління та бізнес-процесів	Впровадження нових процедур управління ризиками, покращення бізнес-процесів	- Автоматизація оцінки ризиків - Посилення комплаєнс-контролю - Впровадження сучасних страхових технологій
5	Стратегічна трансформація фінансової політики	Перегляд довгострокових фінансових пріоритетів компанії для досягнення стійкого розвитку	- Оновлення стратегій інвестування - Розширення співпраці з перестраховиками - Діджиталізація каналів збуту
6	Стійке економічне зростання та розвиток	Формування умов для поступального розвитку, розширення ринку та підвищення конкурентоздатності	- Створення нових страхових продуктів - Інвестиції у клієнтський сервіс - Активна участь у міжнародних страхових програмах

Джерело: розроблено автором на основі [55]

На першому етапі компанія проводить поглиблену діагностику свого фінансового стану. Це включало аналіз платоспроможності, ліквідності та

коефіцієнтів достатності капіталу, а також проведення стрес-тестів. Метою було виявлення першопричин кризи та визначення рівня ризику. Це заклало основу для розробки ефективного плану реагування на кризу.

Після підтвердження потрібно вжити негайні екстрені заходи для стабілізації грошового потоку. Ці заходи можуть включати скорочення адміністративних витрат, призупинення збиткових страхових програм, залучення короткострокового фінансування та перегляд структури оплати. Мета полягає в тому, щоб якомога швидше відновити здатність виконувати поточні зобов'язання.

Протягом третього етапу страхові компанії повинні перейти від до побудови стабільної фінансової основи. Потрібно робити оптимізовано структуру активів та резервів, зміцнено капітал та запроваджено більш сувору політику андеррайтингу. Страхові компанії приділяти велику увагу диверсифікації своїх страхових портфелів.

Без ефективної системи управління ризиками фінансова стабільність неможлива. Тому впроваджуються сучасні методи моніторингу ризиків та інструменти цифрової оцінки збитків, а також постійно вдосконалюються процедури внутрішнього контролю. Корпоративне управління та операційна прозорість також постійно підвищуються.

Як тільки ситуація стабілізується, страхові компанії можуть модернізувати свої довгострокові стратегії. Це включає розробку інноваційних інвестиційних політик, цифровізацію страхових операцій, посилення ролі аналітики даних у прийнятті рішень та встановлення партнерських відносин з перестраховими компаніями. На цьому етапі компанія переходить від фази виживання до фази зростання.

Заключний етап, це вихід на довгострокову траєкторію розвитку. Страхові компанії запускають нові страхові продукти, розширюють охоплення ринку, інвестують у покращення обслуговування клієнтів та створюють конкурентні переваги. Інноваційний розвиток допомагає покращити фінансову безпеку та зміцнити їхні позиції на ринку.

Варто зазначити, що кожен із вищезгаданих етапів відіграє вирішальну роль у забезпеченні фінансової стабільності та ефективності страхових компаній. Прогресивний характер цих етапів не лише пом'якшує вплив криз, але й створює умови для стабільної діяльності та подальшого розвитку. Початковий етап зосереджений на діагностиці проблем та відновленні платоспроможності, тоді як наступні етапи зосереджені на побудові стабільної операційної системи та вдосконаленні механізмів управління ризиками. Заключний етап наголошує на стратегічних коригуваннях, розширенні інноваційних можливостей та зміцненні конкурентних переваг. Таким чином, така система забезпечує надання високоякісних страхових послуг, ефективне управління ризиками та підтримку належного рівня фінансової безпеки страхових компаній в умовах постійно мінливих економічних умов.

Якщо розглядати інші варіанти, то система регулювання страхування в Україні повинна перейти від традиційної моделі регулювання, орієнтованої на дотримання вимог, до макропруденційної моделі. Згідно з макропруденційною моделлю, метою регулювання є не лише забезпечення мікроплатоспроможності окремих страхових компаній, але й активне формування стабільного системного середовища, тим самим забезпечуючи стійкість усієї фінансової системи. Макропруденційний підхід зосереджений на виявленні, моніторингу та запобіганні системним кумулятивним вразливостям на страховому ринку, що виникають через взаємозв'язки між страховими продуктами, портфелями ризиків, залежністю від перестраховування, ринками капіталу та фінансовими ризиками на рівні суверенного боргу.

Регуляторна політика не повинна пасивно реагувати на погіршення капіталу внаслідок системних потрясінь, а радше впроваджувати прогнозні сценарії стрес-тестування, ліміти концентрації ризиків, динамічне коригування вимог до платоспроможності, правила контрциклічного буферу та механізми раннього втручання, які активуються, коли починає виникати системна нестабільність. Такий підхід може допомогти фінансовій галузі залишатися стійкою перед обличчям

геополітичної невизначеності, раптового макроекономічного погіршення, ескалації ризиків конфліктів або глобальних фінансових потрясінь.

У випадку України, розробка макропруденційної регуляторної моделі повинна розглядати воєнний ризик та геополітичний ризик як окремі регуляторні категорії, а не розглядати їх як тимчасові, нетрадиційні події. Поєднання воєнних факторів та постійних загроз створює моделі волатильності, структурно відмінні від моделей традиційних страхових ринків, тому регуляторний капітал, процедури резервування та стандарти диверсифікації портфеля повинні враховувати ці ризики як контрольні параметри. Макропруденційні втручання повинні включати обов'язкові буфери капіталу, пов'язані з динамічною інформацією про загрози, та проактивні механізми стрес-тестування платоспроможності, що охоплюють найгірші сценарії, такі як фізичні пошкодження, перебої в мережі, збої критичної інфраструктури та перебої в логістичних коридорах. Безпосередньо враховуючи ці системні вразливості в регуляторному підході, страхові компанії можуть не лише підтримувати адекватні резерви за нормальних обставин, але й підтримувати адекватні резерви навіть за статистично найекстремальніших подій, які можуть статися в поточних умовах безпеки в Україні.

Крім того, макропруденційний нагляд повинен розглядати страхування як партнера держави, ринків капіталу та банківського сектору у системній стабільності, а не як пасивного фінансового посередника. Регулятори повинні не просто спостерігати за ринком, а активно координувати розподіл ризиків, напрямки потоків капіталу та стратегії системної стабільності між фінансовими установами. Страхові компанії повинні бути інтегровані в національні механізми планування фінансової безпеки, як і системно важливі банки. Це включає участь у національних симуляціях кризового управління, програмах хеджування суверенних ризиків, рамках рефінансування та міжгалузевих планах дій у надзвичайних ситуаціях щодо ліквідності. Завдяки створенню спільних механізмів регуляторного діалогу, регулятори повинні стати основними архітекторами системної стабільності, а не аудиторамі відповідності, що базуються на санкціях.

Макропруденційний нагляд також повинен включати механізм динамічного навчання, заснований на постійному аналізі страхової галузі. Регуляторні вимоги не повинні бути статичними правилами капіталу, що формулюються лише кожні кілька років, а повинні коригуватися на основі інформації про ризики в режимі реального часу, такої як аналіз галузевих даних, тенденції військових ризиків, кліматичні ризики, інтенсивність кіберзагроз та коливання на міжнародних ринках капіталу. Це означає, що регуляторна модель не є жорсткою, а постійно оптимізується відповідно до змін у національному ландшафті ризиків. Таким чином, страхова галузь може накопичувати достатні резерви постійно адаптивним чином, підтримувати адекватність ризиків та зміцнювати національну фінансову систему.

Створення національної інтегрованої інфраструктури даних про ризики, а також системи аналізу та реєстрації має вирішальне значення. Побудова єдиної національної цифрової інфраструктури для збору, агрегації та аналізу даних про страхові ризики[56] має фундаментальне значення для підвищення ефективності страхування та зміцнення національної фінансової безпеки. Наразі фрагментовані джерела даних призводять до значної інформаційної асиметрії, суб'єктивної інтерпретації ризиків та високої невизначеності в моделях ціноутворення, що призводить до завищених премій, обмеженого покриття та широкого неадекватного захисту у галузях з високим рівнем ризику. Централізована цифрова екосистема повинна інтегрувати статистику збитків, історичну динаміку страхових випадків, геопросторові карти ризиків, реєстри мережевих подій, дані моделювання стихійних лих, врожайність сільськогосподарських культур та показники вразливості інфраструктури з усіх відповідних державних та приватних джерел. Інтеграція з державними реєстраційними системами, метеорологічними базами даних, системами супутникового моніторингу, аналізом відключень електроенергії та мережами картографування військових ризиків створить єдине середовище даних, що дозволить страховикам точніше калібрувати свої ризики. Це зменшить невизначеність ціноутворення, підвищить актуарну надійність та допоможе створити стабільніші довгострокові буфери капіталу.

Національна інфраструктура даних про ризики повинна підтримувати динамічну обробку даних у режимі реального часу, а не просто служити статичним архівом. Ефективність страхування в національній фінансовій безпеці залежить від його здатності виявляти зміни у схильності до ризику, перш ніж вони переростуть у системні події. Потоки даних у режимі реального часу дозволяють страховим компаніям швидко коригувати правила андеррайтингу, моделі розподілу капіталу, стратегії перестрахування та системи схильності до ризику. Ця здатність швидкого реагування є вирішальною в турбулентному середовищі післявоєнної відбудови, оскільки ремонт інфраструктури, переміщення населення, реструктуризація промисловості та зміни географічного ландшафту військових загроз сприяють постійній еволюції структур ризику. Розширені аналітичні модулі, побудовані на цій інфраструктурі, повинні включати прогнозне моделювання, сценарне моделювання ризиків та системи розпізнавання образів на основі штучного інтелекту, здатні виявляти ранні ознаки нестабільності. Це дозволяє страховій галузі систематично пом'якшувати системні вразливості, перш ніж вони переростуть у катастрофічні збитки.

Крім того, створення єдиної національної платформи даних про ризики сприяє інтеграції українського страхового ринку з європейською регуляторною системою. Ринок страхування та перестрахування ЄС спирається на гармонізацію регуляторних актів на основі даних та прозорі, стандартизовані угоди про вимірювання ризиків між державами-членами. Побудувавши архітектуру даних, що відповідає європейським стандартам, Україна може покращити можливості транскордонного перестрахування, розширити доступ до міжнародного капіталу та дозволити створення спільних пулів розподілу ризиків з учасниками ЄС. Це значно знижує капітальні витрати вітчизняних страховиків, розширює можливості для міжнародного переказу ризиків та підвищує стійкість національного механізму фінансування ризиків. Одночасно зниження прозорості робить національну систему страхування більш зрозумілою та передбачуваною для зовнішніх контрагентів, тим самим підвищуючи довіру інвесторів до страхової інфраструктури України.

Національні платформи даних про ризики також повинні стимулювати страхові компанії до впровадження більш просунутих актуарних методів. Завдяки широкій доступності детальних даних, технічна складність ціноутворення на страхування може перейти від загальних схем премій до методів калібрування індивідуальних ризиків, які мінімізують несприятливий відбір. Це покращить справедливість ціноутворення на страхування, підвищить довіру громадськості до страхових продуктів та розширить участь страхових компаній у сферах, які раніше вважалися неекономічними. Результатом є ширше національне покриття, більш збалансований портфель та вище проникнення страхування, що гарантуватиме фінансову безпеку завдяки раціональній участі на ринку, а не обов'язковим регуляторним механізмам.

Зрештою, формування цієї інфраструктури даних перетворює страхування на науково обґрунтований компонент національної стратегії стійкості. Замість того, щоб бути реактивними та ретроспективними, страхові ринки стають проактивними стабілізуючими інституціями, керованими постійним калібруванням ризиків на основі аналітичних даних. Це створює структурний зсув, де страховий сектор підвищує стабільність національної економіки, посилює здатність системно поглинати шоки, зменшує економічну вразливість до непередбачених подій та стає ключовим інституційним стовпом у забезпеченні довгострокової фінансової безпеки України.

Для подолання системних загроз, український страховий сектор повинен створити спеціальні національні пули страхових потужностей та альянси для розподілу ризиків. Ці пули повинні бути інституціоналізовані та спеціально розроблені для вирішення високоризикованих та низькопрогнозованих системних загроз. Через недостатню капітальну базу, надзвичайно високу невизначеність та нелінійний розподіл збитків, окремі страхові компанії погано оснащені для ефективного реагування на такі загрози. Ці національні пули потужностей повинні бути структуровані як кооперативні альянси, що об'єднують численні страхові компанії, перестрахові компанії та відповідні державні установи для спільного подолання різних ризиків, включаючи воєнні ризики, пошкодження критичної

інфраструктури, перебої в енергетичній системі, ризики сільськогосподарських катастроф, колапс кібербезпеки та екстремальні погодні явища. Мета цих механізмів полягає не в заміні субсидій, а у створенні інституційної бази для розширення можливостей системи нести катастрофічні ризики, які в іншому випадку були б нестраховими або економічно недоцільними. Завдяки спільному накопиченню капіталу, єдиним стандартам андеррайтингу та централізованому доступу до перестраховування, національні страхові пули можуть перетворити ризики виживання на керовані фінансові ризики та розподілити їх по всій галузі.

Створення таких пулів ризиків безпосередньо підвищує національну фінансову безпеку, оскільки катастрофічні збитки більше не обмежуються їхнім часом, а можуть бути передбачувані з точки зору їхніх фінансових наслідків та наявності ліквідності. Альянси розподілу ризиків можуть розподіляти тиск капіталу по всій галузі та активувати механізми екстреного фінансування, тим самим запобігаючи масовим раптовим збиткам, які можуть зруйнувати платоспроможність окремих страхових компаній, та підтримуючи безперервність платежів навіть під час системних потрясінь. Це може запобігти тому, щоб перебої у страхових виплатах не спричинили ланцюгову реакцію ширшого економічного паралічу, поширених дефолтів, криз ліквідності або краху довіри між фінансовими установами. В умовах післявоєнного відновлення катастрофічні потрясіння все ще становлять структурні ризики; тому створення національних пулів толерантності до системних ризиків є фундаментальною вимогою для побудови стійкої системи страхування, яка відповідає потребам національної безпеки.

Фонд розподілу ризиків також повинен підтримувати стабільні зв'язки з міжнародним ринком перестраховування. Україна не може ефективно поглинати екстремальні хвостові ризики, покладаючись виключно на внутрішній капітал. Тому слід розробити відповідні інституційні механізми для інтеграції національного фонду розподілу ризиків у глобальні канали передачі ризиків, тим самим забезпечуючи його диверсифікований доступ до іноземного капіталу та інструментів захисту від катастрофічних ризиків. Міжнародні перестрахові компанії та спеціалізовані установи з фінансування катастроф віддають перевагу

співпраці з ринками, які мають прозорі структури фондів, стандартизовані угоди про андеррайтинг та чітко визначені механізми максимального утримання збитків. Створюючи структуровану систему розподілу ризиків, Україна може підвищити свою кредитоспроможність та привабливість для міжнародного перестрахового капіталу, що має вирішальне значення для зміцнення національної фінансової стійкості в умовах геополітичної нестабільності та постконфліктної відбудови.

Крім того, учасники національних пулів ризиків повинні дотримуватися суворих стандартів управління ризиками, актуарних норм, правил платоспроможності та обов'язкових вимог до звітності для галузевого аналізу ризиків. Це гарантує, що пули ризиків не стануть неформальними механізмами перерозподілу, а функціонуватимуть як регульована інфраструктура інституційного потенціалу ризиків, що відповідає європейським пруденційним стандартам.

Зрештою, розробка національного консорціуму з розподілу ризиків повинна включати правову та регуляторну базу, яка чітко визначає моделі внесків капіталу, механізми виникнення претензій, правила пріоритетності, логіку платіжних доручень, класифікацію катастроф та стандартизацію договорів перестрахування. Прозорий механізм управління може підвищити довіру між страховиками, залучити партнерів з капіталу та усунути невизначеність, яка часто заважає учасникам ринку брати участь у колективних механізмах. Таким чином, національний ризик катастроф може отримати інституціоналізовану фінансову підтримку та операційне управління, тим самим перетворюючи дестабілізуючі макроекономічні загрози на структуровані економічні змінні. Це безпосередньо підвищує фінансову стабільність України та запобігає переростанню збитків від катастроф у системну економічну рецесію.

Створити механізм державно-приватного партнерства для підтримки перестрахування катастроф. Для зміцнення національної фінансової безпеки в умовах, коли катастрофічні потрясіння залишаються високою ймовірністю, Україні слід створити механізм державно-приватного партнерства для підтримки перестрахування, спеціально розроблений для підтримки страхових компаній у

поглинанні екстремальних хвостових ризиків, що перевищують можливості приватного сектору.

Ця модель не передбачає націоналізацію чи заміну ринкових механізмів. Натомість вона створює багаторівневу систему передачі ризиків, розподіляючи зобов'язання щодо компенсації катастроф на три рівні.

1) Звичайні операційні ризики, що несуть приватні страхові компанії.

2) ризики від помірного до високого ризику, що передаються глобальним перестраховальним компаніям.

3) хвостові ризики екстремальних катастроф, що несуть державна система перестраховування. Завдяки цій системі збитки від катастроф не переростуть у системну кризу, оскільки кінцевий рівень поглинання ризиків чітко визначений системою, є передбачуваним та підтримується інструментами державного фіскального суверенітету.

Це гарантує, що навіть за найекстремальніших обставин страхова система може залишатися ліквідною, нормально функціонувати та виконувати свої зобов'язання щодо компенсації.

Така державно-приватна структура перестраховування може значно зменшити тиск на капітал у страховій галузі. Якщо страхові компанії будуть змушені накопичувати достатній капітал окремо для покриття катастрофічних хвостових ризиків, вартість капіталу стане непомірно високою, премії стануть недоступними, і навіть цілі категорії ризиків можуть стати нестраховими. Коли катастрофічні хвостові ризики переходять до національної держави, приватні страхові компанії можуть підтримувати економічно вигідний рівень премій, одночасно забезпечуючи покриття стратегічно важливих категорій ризиків, таких як втрати, пов'язані з війною, пошкодження критично важливої національної інфраструктури, ядерні або хімічні загрози та масштабні кліматичні катастрофи. Існування передбачуваних національних механізмів перестраховування зменшує тиск на платоспроможність та стабілізує андеррайтингову спроможність. Це підвищує стійкість страхового ринку, розширює страхове покриття та покращує здатність країни поглинати численні потрясіння, не спричиняючи системного економічного колапсу.

Цей механізм захисту також підвищив би довіру іноземних перестраховиків до української страхової системи. Міжнародний капітал охочіше взаємодіє з ринками, де катастрофічні ризики чітко визначені, а кінцева відповідальність за екстремальні події визначається інституційними установами, а не є невизначеною. Коли світові перестраховики дізнаються, що в Україні є формальні механізми запобігання надмірному накопиченню катастрофічних ризиків на рівні приватного страховика, вони збільшують свою участь у контрактах, розширюють можливості андеррайтингу, зменшують невизначеність ціноутворення та знижують ризикову премію в контрактах перестраховування. Така міжнародна інтеграція капіталу безпосередньо сприяє розширенню ризикового потенціалу країни та підвищує стабільність усієї системи фінансування ризиків.

Крім того, створення механізму резерву перестраховування катастроф дозволяє країнам керувати національною фінансовою безпекою шляхом проактивного стратегічного планування, а не пасивного реагування на надзвичайні ситуації. Замість того, щоб вдаватися до цільових фіскальних витрат та перерозподілу бюджетних коштів у разі катастрофи, країни можуть заздалегідь розробити інструменти поглинання ризиків, доповнені структурами суверенних гарантій, умовними кредитними лініями, облігаціями на випадок катастроф, резервами стійкості або рівнями капіталу банків розвитку. Ці інструменти можуть встановити передбачувані механізми стабілізації, які можна активувати негайно після екстремальних подій, не порушуючи фіскальний баланс, бюджетну ліквідність або рівновагу монетарної політики. У цій моделі стабілізаційні механізми для подолання катастрофічних потрясінь вбудовані у фінансову систему за замовчуванням, а не впроваджуються тимчасово після системних збоїв.

Зрештою, механізм перестраховування в рамках державно-приватного партнерства підвищує довіру підприємств, фінансових установ та домогосподарств до системи страхування. Стабільна система страхування може збільшити економічну участь, підвищити інвестиційну довіру, покращити поведінку, спрямовану на прийняття ризиків, та зменшити накопичення готівки економічними суб'єктами з метою запобіжних заходів. Коли громадяни та підприємства вірять у

надійність страхування, вони продовжуватимуть виробляти, інвестувати та розширюватися навіть за умови потенційних економічних коливань. Цей психологічний стабілізуючий ефект не є вторинною перевагою, а ключовим компонентом національних стратегій стійкості та прямим механізмом посилення фінансової безпеки.

У сучасному геополітичному контексті забезпечення фінансової безпеки України вимагає трансформації національного страхового сектору з периферійної галузі послуг на ключовий системний елемент макроекономічної стабільності та архітектури національної стійкості. Запропоновані рекомендації передбачають, що страхування більше не слід розглядати як пасивний механізм компенсації, а радше як стратегічну інфраструктуру, здатну перетворити невизначеність на контрольовану фінансову змінну, прискорити економічне відновлення, стабілізувати інвестиційні очікування та стати довгостроковим двигуном капіталу для реконструкції та сталого розвитку. Системні підходи, такі як макропруденційне регулювання, комплексна екосистема даних про ризики, централізоване поглинання катастрофічних ризиків, моделі компенсації параметрів на основі індексів, координація капіталу страхових компаній та фінансування стратегічного розвитку, суверенні інструменти перестрахування та персоналізоване поведінкове ціноутворення, створили середовище для співпраці, яке дозволяє страхуванню служити стабілізуючим буфером у ширшій системі національної безпеки.

Ефективне впровадження цих рекомендацій не лише підвищить платоспроможність, прозорість та аналітичні можливості страхових компаній, але й покращить стійкість національної економіки до майбутніх системних потрясінь. Взаємозв'язок страхування з ринками капіталу, державною політикою, глобальною інфраструктурою перестрахування, аналізом технологічних ризиків та превентивними економічними стимулами створює багатовимірний фінансовий бар'єр, зміцнюючи здатність країни протистояти ризикам та зменшуючи вразливість до непередбачуваних криз. У цій моделі ефективність страхування відображається не лише в ефективності відшкодування збитків, але й у внеску страхової галузі у підтримку економічної безперервності, збереження виробничого

потенціалу, захист інвестиційних потоків та забезпечення сталого довгострокового розвитку. Таким чином, зміцнення страхового сектору вже не є відомчою реформою, а стратегічним компонентом національної системи відновлення та незамінним інструментом для посилення повоєнної фінансової безпеки України.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна магістерська робота пропонує комплексне наукове дослідження страхового сектору як фундаментального компонента системи фінансової безпеки держави. За результатами проведеного дослідження надано наступні висновки і пропозиції:

Фінансова безпека держави є фундаментальним елементом, що визначає, чи може національна економіка стабільно функціонувати, протистояти загрозам та забезпечувати довгостроковий сталий розвиток. Це дослідження розглядає фінансову безпеку як складний стан балансу між бюджетною, борговою, монетарною та інвестиційною системами, що дозволяє державі ефективно виконувати свої соціально-економічні функції навіть у періоди невизначеності, військових викликів чи економічних криз. Ця перспектива підкреслює багатогранний та системний характер фінансової безпеки, оскільки вона включає не лише реагування на загрози, але й створення умов для внутрішньої фінансової стабільності.

У рамках фінансової безпеки страхування відіграє життєво важливу роль. Як інституційний механізм, воно захищає суб'єктів господарювання від ризиків. Страхова галузь має функцію перерозподілу неочікуваних збитків, створення фінансового простору та підвищення стабільності домогосподарств і підприємств. У кризових ситуаціях страхування виявилось ефективним інструментом для зниження фінансової вразливості, дозволяючи суб'єктам господарювання швидше відновлюватися та підтримувати економічну активність. Тому страхування є не лише компенсаційним інструментом, але й невід'ємною частиною системи фінансової стабільності, тим самим зміцнюючи національну фінансову безпеку.

Обґрунтовано, що оцінювання впливу страхування на фінансову безпеку держави потребує комплексного застосування якісних та кількісних методів аналізу. Проаналізовано, що використання SWOT- та PESTEL-аналізів дозволяє ідентифікувати внутрішні та зовнішні фактори, що формують рівень стійкості

страхового ринку, тоді як економетричні моделі забезпечують можливість кількісної оцінки взаємозв'язку між страховими показниками та індикаторами фінансової безпеки. У роботі визначено, що застосування методів стрес-тестування, сценарного моделювання та CGE-моделей підсилює здатність держави передбачати наслідки кризових подій і оцінювати роль страхування як механізму зниження системних ризиків. Таким чином, у роботі сформовано методологічний підхід до аналізу впливу страхування на фінансову безпеку держави, що поєднує різні групи інструментів та забезпечує комплексність дослідження.

Проаналізовано трансформацію регуляторного середовища страхового ринку України в умовах війни та обґрунтовано її значення для забезпечення фінансової безпеки страховиків і держави. Визначено, що ключовим чинником стабілізації ринку стало ухвалення Закону України «Про страхування» №1909-IX, який гармонізує українське законодавство з директивами ЄС, посилює наглядові повноваження НБУ та встановлює сучасні вимоги до платоспроможності, управління ризиками та корпоративного управління. Виявлено також вплив запроваджених під час війни нормативних актів, зокрема постанов НБУ щодо розширення вимог до звітності, підвищення резервування та впорядкування процедур банкрутства, що дозволило зменшити системні ризики та забезпечити більшу прозорість діяльності страховиків.

Виявлено взаємозв'язок між регуляторними змінами та стійкістю страхового ринку, визначено ключові напрями впливу нових норм на фінансову безпеку, проаналізовано наслідки для страховиків і економічної системи в цілому та сформовано висновок про те, що модернізація правової бази є критичною умовою відновлення довіри, підтримання ліквідності компаній та адаптації ринку до воєнних ризиків.

Тенденції світового ринку страхування свідчать про те, що страхова галузь трансформується в сектор, більш технологічно орієнтований, клієнтоорієнтований та керований даними. Впровадження цифровізації та штучного інтелекту, автоматизація процесів андеррайтингу, розвиток віддалених інтерактивних каналів та зростаюча важливість платформ InsurTech змінюють спосіб оцінки ризиків та

розробки страхових продуктів. Світ також спостерігає зміщення фокусу страхування в бік нових видів ризиків, таких як кіберризики, екологічні загрози, катастрофічні події та медико-соціальні ризики. Ці тенденції свідчать про те, що на тлі глобальної трансформації страхування стає ключовим елементом економічної стабільності.

Структурні зміни на українському страховому ринку відображаються в реструктуризації учасників, зростанні ролі великих компаній та поступовому виході з нього слабших гравців. Ринок переживає інституційне оновлення, що проявляється у вищих вимогах до платоспроможності, єдиних регуляторних стандартах та посиленні державного контролю. Сектор страхування життя продемонстрував більшу стабільність, тоді як сектор ризикового страхування зазнав серйозніших потрясінь через зростання невизначеності та військових загроз. Ці процеси свідчать про перехід ринку до більш надійної та стійкої бізнес-моделі, що є природним еволюційним процесом.

Динамічні зміни надходження страхових премій свідчать про те, що попит на більшість видів страхових послуг знижується під час криз та воєн, особливо в сферах, пов'язаних з майновими, транспортними та фінансовими ризиками. Це зниження відображає реакцію на зниження економічної активності, зниження платоспроможності, зниження ділової активності та підвищення рівня ризику, який страхові компанії не можуть повністю покрити. Водночас відносно стабільний ринок страхування життя підтверджує, що довгострокові фінансові зобов'язання загалом менш схильні до швидких коливань. Це підкреслює важливість страхування як механізму забезпечення довгострокової фінансової стабільності.

Досліджено ключові тенденції розвитку страхового ринку України та їх вплив на фінансову безпеку держави. Визначено, що у 2022 році внаслідок повномасштабного вторгнення майже всі показники страхового ринку зазнали суттєвого падіння: скоротилися страхові премії, знизилась ділова активність, а ризикові види страхування були найбільш вразливими.

У 2023 році простежується часткове відновлення ринку, премії почали зростати, збільшилися обсяги страхування транспорту, стабілізувався сегмент

страхування життя, а страховики активніше адаптували бізнес-процеси до умов війни.

Аналіз тенденцій 2024 року показує продовження поступового зростання премій, стабілізацію виплат і посилення ролі технологічних сервісів. Водночас ринок залишається чутливим до військових ризиків та має обмежені можливості перестрахування. У роботі визначено, що системні коливання страхових показників прямо впливають на фінансову безпеку, адже формують ліквідність страховиків і їх здатність виконувати зобов'язання в умовах високої невизначеності.

Проаналізовано широке коло загроз, серед яких найвагомішими є системні ризики воєнного періоду, втрата активів, зниження платоспроможності домогосподарств, низький рівень добровільного страхування та недостатня інтеграція з міжнародними ринками. Визначено, що демографічні загрози, депопуляція, масштабна міграція працездатного населення та старіння суспільства, створюють довгостроковий тиск на страхову галузь, зменшуючи базу страхувальників і обмежуючи можливості розвитку довгострокових продуктів. Соціально-економічні фактори, такі як інфляція, падіння доходів і поляризація ринку праці, суттєво знижують попит на страхові продукти та звужують структуру ринку.

Визначено, що оцінка взаємодії індикаторів безпеки та загроз дозволяє сформувати системне уявлення про стійкість страхового ринку і його здатність виконувати функції фінансового захисту та інвестиційного перерозподілу в умовах кризи. Отримані результати є важливими для розроблення політики страхового регулювання, вдосконалення механізмів нагляду та визначення стратегічних напрямів зміцнення фінансової безпеки держави.

Міжнародні моделі розвитку страхової галузі демонструють, що ефективний страховий ринок формується завдяки сукупному впливу професійного андеррайтингу, надійного механізму перестрахування, технологічних інновацій та національної регуляторної підтримки. Японська модель підкреслює важливість культури накопичення та довгострокової стабільності. Американська - демонструє швидку адаптивність ринку та здатність інтегрувати інновації в страхові продукти.

Британська модель втілює високий ступінь спеціалізації, глобальну інтеграцію страхових компаній та важливість синдикованих структур перестрахування. Кожна з досліджуваних моделей пропонує унікальні елементи, які можуть зміцнити національні механізми фінансової безпеки.

Сформовано систему рекомендацій щодо підвищення ефективності страхового ринку та його ролі у забезпеченні фінансової безпеки держави. На основі проведеного аналізу розроблено напрями удосконалення механізмів перестрахування, зокрема запропоновано створення національної платформи перестрахових гарантій та залучення міжнародних фінансових інституцій до покриття високоризикових операцій. Сформовано пропозиції щодо цифрової модернізації страхового ринку: розширення використання InsurTech-платформ, впровадження смарт-контрактів у процедурах врегулювання збитків та посилення кіберзахисту.

Обґрунтовано необхідність розвитку довгострокових видів страхування, насамперед страхування життя та медичного страхування, як інструментів формування внутрішніх інвестиційних ресурсів країни.

Сформовані в роботі рекомендації спрямовані на посилення фінансової стійкості страховиків, розширення доступності страхових послуг, підвищення рівня довіри та адаптацію ринку до викликів воєнного та післявоєнного періодів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Poltorak A., Potryvaieva N., Kuzoma V., Volosyuk Yu., Bobrovska N. Development of doctrinal model for state financial security management and forecasting its level. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10885/1/5%20scopus.pdf> (Дата звернення: 15.03.2025)
2. Kovalenko V., Slatvinska M., Sheludko S., Makukha S., Valihura V. The monetary component in ensuring the financial security of the state. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUK_EwjymLbn2PONAxVSKhAIHafgAIU4FBAWegQIERAB&url=https%3A%2F%2Ffkd.net.ua%2Findex.php%2Ffkd%2Farticle%2Fdownload%2F3972%2F3787%2F16984&usg=AOvVaw2P7vnasjNQC-oFnIO3zkG&opi=89978449 (Дата звернення: 16.03.2025)
3. When the financial stability of the state began to be threatened URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/82683/1/Reznik_Financial_security_of_the_state.pdf (Дата звернення: 19.03.2025)
4. Harchenko I., Directions of budget policy to ensure the financial security of the state. URL: <https://esd-journal.sumy.ua/index.php/journal/article/view/50/46>
5. Ладюк О. Д. Фінансова безпека: характеристика складників. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280> (Дата звернення: 20.03.2025)
6. Кривошлик Т.Д., Татаріна Т.В., Лещенко І. В. Сутність та місце фінансової безпеки страхової компанії у системі фінансової безпеки держави. *Підприємництво та інновації*. 2024 № 32. С. 172-179. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/32>. URL.: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/661/643> (Дата звернення 20.03.2025)
7. The importance of insurance companies for financial stability. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/fsr/art/ecb.fsrart200912en_05.pdf (Дата звернення: 21.03.2025)
8. D’Aprile J. Why a thriving insurance industry is critical to economic development.

- URL: <https://www.slaytonsearch.com/2025/06/what-is-the-role-of-insurance-in-economic-development/> (Дата звернення: 24.03.2025)
9. Gaw K. Insurers remain bullish on private credit. URL: <https://alternativecreditinvestor.com/2025/03/25/insurers-remain-bullish-on-private-credit/> (Дата звернення: 26.04.2025)
10. Erickson M. BlackRock Survey: Overwhelming Majority of Insurers Plan to Increase Allocations to Private Investments. URL: <https://www.blackrock.com/corporate/newsroom/press-releases/article/corporate-one/press-releases/overwhelming-majority-of-insurers-plan> (Дата звернення: 27.03.2025)
11. Jimenez-Sanchez K. CCRIF's parametric insurance delivers record \$85m in payouts after Hurricane Beryl. URL: <https://www.reinsurancene.ws/ccrifs-parametric-insurance-delivers-record-85m-in-payouts-after-hurricane-beryl/> (Дата звернення: 01.04.2025)
12. Granda F., Jarsulic M., Thornton A. Managing the Climate Change-Fueled Property Insurance Crisis. URL: <https://www.americanprogress.org/article/managing-the-climate-change-fueled-property-insurance-crisis/> (Дата звернення: 04.04.2025)
13. Nearly Half of States Have Now Adopted NAIC Model Bulletin on Insurers' Use of AI. URL: <https://www.quarles.com/newsroom/publications/nearly-half-of-states-have-now-adopted-naic-model-bulletin-on-insurers-use-of-ai> (Дата звернення: 04.04.2025)
14. Farrell M. Insurtech: what is it and what does it mean for insurance? URL: Economics Observatory: Insurtech <https://www.economicsobservatory.com/insurtech-what-is-it-and-what-does-it-mean-for-insurance> (Дата звернення 08.04.2025 р.)
15. Daley S. Blockchain Insurance Examples to Know. URL: <https://builtin.com/blockchain/blockchain-insurance-companies> (Дата звернення 08.04.2025 р.)
16. Добіжа Н. В., Мирончук В. М., Виганяйло С. М., Забезпечення економічної безпеки держави в процесі страхування. URL: <https://scispace.com/pdf/zabezpechennia-ekonomichnoyi-bezpeki-derzhavi-v-protsesi-n0s54u7i12.pdf> (Дата звернення: 15.04.2025)
17. Ситник Н. С., Кунинець Я. В., Sytnyk N., Kunynets Y., Роль страхування у

забезпеченні фінансової безпеки держави в умовах пандемії covid-19. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/3_2021/21.pdf

18. Carter M., SWOT vs. PEST: Key Differences and How to Use Them Together. URL: <https://boardmix.com/articles/difference-swot-analysis-pest-analysis/#:~:text=-SWOT%20Analysis%3A%20Aims%20to%20identify,background%20information%20for%20strategic%20decisions>. (Дата звернення: 17.04.2025)

19. Дrajниця С. А., Е конометричне моделювання процесу прогнозування рівня економіко-організаційного забезпечення діяльності суб'єктів торговельного бізнесу. URL: http://journals-lute.lviv.ua/journal/13_2011/8.pdf (Дата звернення: 19.04.2025)

20. Rozkrut M., Computable General Equilibrium modelling. URL: https://www.ey.com/en_pl/services/economic-analysis-team/computable-general-equilibrium (Дата звернення: 20.04.2025)

21. ЄБРР та Аоп запускають програму на 110 млн євро для страхування воєнних ризиків в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3937180-ebrr-zapuskae-programu-na-110-miljoniv-dla-strahuvanna-voennih-rizikiv-v-ukraini.html>

(Дата звернення 01.08.2025 р.)

22. Про страхування: Закон України: № 4017-IX від 10.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (Дата звернення 03.08.2025 р.)

23. Волокіта В., Новий закон "Про страхування" вичистить ринок від слабких гравців. URL: <https://epravda.com.ua/news/2024/07/18/716826> (Дата звернення 09.08.2025 р.)

24. Закон про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо загальнообов'язкового державного соціального страхування 4158-IX від 18.12.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/42727> (Дата звернення 13.08.2025 р.)

25. КАСКО "Залізний купол". URL: <https://arx.com.ua/produkty/kasko/zaliznyi-kupol> (Дата звернення 16.08.2025 р.)

26. ARX, Понад 1,4 млрд грн отримали клієнти ARX та ARX Life у 2023 році. URL:

<https://arx.com.ua/blog/press/ponad-1-i-4-%20mlrd-%20hrn-%20otrymaly-%20kliienty-arx-%20ta-arx-life-u-2023-rotsi> (Дата звернення 18.08.2025 р.)

27. ПАТРОНУС - Страхування авто від воєнних ризиків. URL: <https://arsenal-ic.ua/product/avtostrahuvannya/kasko/patronus> (Дата звернення 19.08.2025 р.)

28. Робота під час воєнного стану. URL: https://uniga.ua/voennyi_stan (Дата звернення 19.08.2025 р.)

29. КАСКО Military. URL: <https://www.usg.ua/about/strakhovi-produkty/casco-military> (Дата звернення 22.08.2025 р.)

30. Шуляк О., Програма «ЄВідновлення». URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/252533.html> (Дата звернення 24.08.2025 р.)

31. ARX Страхування майна від воєнних ризиків. URL: <https://arx.com.ua/produkty/strahuvannya-mayna-vid-voyennih-rizikiv> (Дата звернення 28.08.2025 р.)

32. Арсенал Фортеця. URL: <https://arsenal-ic.ua/product/majno/arsenal-apartment> (Дата звернення 04.09.2025 р.)

33. Про страхування «Рідна квартира». URL: <https://oranta.ua/products/ridna-kvartira> (Дата звернення 07.09.2025 р.)

34. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон про внесення змін до Закону України; 4229-IX від 11.02.2025 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45468> (Дата звернення 10.09.2025 р.)

35. Огляд страхового ринку України за I півріччя 2022 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Огляд_стан_страхового_ринку-нагляд_pr_2022-09-23.pdf?v=7 (Дата звернення 11.09.2025 р.)

36. Шірінян А.А., Татаріна Т. В.. Економічна характеристика страхового ринку в Україні. Економіка та суспільство.. 2024. Випуск № 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-33> URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4866/4806> (Дата звернення 11.09.2025 р.)

37. Огляд небанківського фінансового сектору. URL: <https://forinsurer.com/files/file00757.pdf> (Дата звернення 12.09.2025 р.)
38. Рейтинг компаній страхування життя. URL: <https://forinsurer.com/ratings/life/21/12/1>) (Дата звернення 24.09.2025 р.)
39. Оновлено вимоги до страхових посередників відповідно до норм ЄС. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno-vimogi-do-strahovih-poserednikiv-vidpovidno-do-norm-yes> (Дата звернення 26.09.2025 р.)
40. Головіна С., Рейтинг старіння населення. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2019/03/14/rejtyng-starinnya-naselennya-ukrayina-posila-179-mistse-iz-195-krayin-svitu> (Дата звернення 28.09.2025 р.)
41. Ізвозікова А., Майже 3 мільйони людей виїхали з України до Польщі з початку війни. URL: <https://suspilne.media/232130-majze-3-miljoni-ludej-viihali-z-ukraini-do-polsi-z-pocatku-vijni> (Дата звернення 02.10.2025 р.)
42. Складено портрет трудового мігранта. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/chy_mozhut_ukraintsi_staty_trudovymy_migrantamy_ta_shcho_mozhe_zrobyty_kraina_shchob_povernuty_lyudey_zza_kordonu_138193.html (Дата звернення 04.10.2025 р.)
43. Правила перетинання державного кордону громадянами України: Постанова про внесення змін: станом на 26 серпня 2025 р. № 1031. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-pravyl-peretynannia-derzhavnoho-kordonu-hromadianamy-s1031260825> (Дата звернення 04.10.2025 р.)
44. Марчак Д. Через демографічну кризу Україна має викоринити ейджизм на ринку праці. URL: <https://delo.ua/news/cerez-demograficnu-krizu-ukrayina-maje-vikoriniti-eidzizm-na-rinku-praci-minsocpolitiki-448791> (Дата звернення 06.10.2025 р.)
45. Жирій К., Економіка тримається, але українці біднішають: фінансові перспективи-2025. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/ekonomika-trimayetsya-ale-ukrajinci-bidnishayut-finansovi-perspektivi-2025-12857784.html> (Дата звернення 07.10.2025 р.)
46. Japans general insurance. URL: <https://insuranceasia.com/insurance/news/japans-general-insurance-industry-reach-1026b-in-2030> (Дата звернення 08.10.2025 р.)

47. Understanding the Role of Japan's Financial Services Agency (FSA). URL: <https://www.aiprise.com/blog/japan-financial-services-agency-role> (Дата звернення 10.10.2025 р.)
48. Втрачене десятиліття (Японія). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Втрачене_десятиліття_\(Японія\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Втрачене_десятиліття_(Японія)) (Дата звернення 11.10.2025 р.)
49. Webel B., A Review of Diversity and Inclusion at America's Largest Insurance Companies URL: <https://www.congress.gov/crs-product/TE10080> (Дата звернення 12.10.2025 р.)
50. The organization of insurance industry in USA. URL: <https://www.atlas-mag.net/en/article/the-organization-of-insurance-industry-in-usa> (Дата звернення 13.10.2025 р.)
51. Keisler-Starkey K., Health Insurance Coverage in the United States: 2023 URL: <https://www.census.gov/library/publications/2024/demo/p60-284.html> (Дата звернення 15.10.2025 р.)
52. Lloyd's of London URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Lloyd%27s_of_London (Дата звернення 16.10.2025 р.)
53. What is the Prudential Regulation Authority (PRA)? URL: <https://www.bankofengland.co.uk/explainers/what-is-the-prudential-regulation-authority-pra> (Дата звернення 17.10.2025 р.)
54. Financial Conduct Authority URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Financial_Conduct_Authority (Дата звернення 19.10.2025 р.)
55. Типець О. І., Полінкевич О. М., етапи та механізми фінансової стабілізації підприємств URL: <https://kpi.kharkov.ua/archive/MicroCAD/2014/S23/ЕТАПИ%20ТА%20МЕХАНІЗМ%20ФІНАНСОВОЇ%20СТАБІЛІЗАЦІЇ%20ПІДПРИЄМСТВ.pdf> (Дата звернення 22.10.2025 р.)
56. Остапенко П. Є. Вплив інновацій на фінансову стабільність страхових компаній
Новітні тренди розвитку страхового ринку: синергія інновацій та фінансової

безпеки: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м.Київ, 15 травня 2025 р. [Електронний ресурс], Київ: КНЕУ, 2025 - 280 с., С 139-141.